Ազգ
Azg
armenian daily
13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2003 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 208(2893)

ԱՄՆ Կոնգրեսը վավերացրել է Սիրիայի նկատմամբ պատժամիջոցների խստացման օրինագիծը

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: ԱՄՆ Կոնգրեսը վավերացրել է Սիրիայի նկատմամբ դիվանագիտական ու տնտեսական պատժամիջոցները խստացնելու օրինագիծը, որը սեպտեմբերին հաստատել էր Ներկայացուցիչների պալատը, իսկ նոյեմբերի 11-ին՝ Սենատը: Սենատորների կարծիքով, պատժամիջոցները պետք է ստիպեն Սիրիային վճռական ընտրություն կատարել՝ հօգուտ ահաբեկչության դեմ պայքարի: ԱՄՆ-ը բազմիցս նշել է, որ Դամասկոսի թողտվության հետեւանքով օտարերկրյա ահաբեկիչները Սիրիայից ներթափանցում են Իրաք, եւ որ Սիրիան հովանավորում է պաղեստինյան ծայրահեղական կազմակերպություններին:

ԱՄՆ-ի եւ Սիրիայի միջեւ առեւտրաշրջանառությունը տարեկան կազմում է 300 մլն. դոլար: Նախագահ Բուշը, որը նախկինում դեմ էր պատժամիջոցներին, այժմ ասել է, թե կստորագրի օրինագիծը: Սիրիան պատժամիջոցների ենթարկված միակ երկիրն է, որի հետ ԱՄՆ-ը դիվանագիտական հարաբերություններ ունի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

Ասլան Աբաշիձեի անակնկալ այցելությունը Երեւան եւ Բաքու

Վրացական ընդդիմությունը հուսով է, որ Հայաստանն ու Ադրբեջանը չեն միջամտի Վրաստանի ներքին գործերին

ԹԱԹՈՒԼ ՀԱԿՈԲՅԱՆ

Երկուշաբթի երեկոյան Աջարիայի Ինքնավար Հանրապետության առաջնորդ Ասլան Աբաշիձեն անակնկալ այցով ժամանեց Երեւան, որտեղից ուղեւորվեց հարեւան հանրապետության մայրաքաղաք Բաքու: Ըստ պաշտոնական հաղորդագրությունների, որ տարածել են տարբեր լրատվական գործակալություններ, Աբաշիձեն Ռոբերտ Քոչարյանի հետ հանդիպման ընթացքում քննարկել է Վրաստանի ներքաղաքական իրավիճակը, ինչպես նաեւ հայ-վրացական երկկողմ կապերին առնչվող հարցեր:

Բաքվում Աբաշիձեն Ադրբեջանի նախագահ Իլհամ Ալիեւի հետ երկու ժամ տեւած բանակցություններում վերջինիս շնորհավորել է նախագահի պաշտոնում ընտրվելու կապակցությամբ, քննարկել վրաց-ադրբեջանական երկկողմ կապերին առնչվող, այդ ենթատեքստում Բաքվի եւ Բաթումի կապերի ամրապնդման հարցեր: Նկատենք, որ Աբաշիձեն անակնկալ այցեր կատարեց Երեւան եւ Բաքու՝ Վրաստանի նախագահ Էդուարդ Շեւարդնաձեի՝ Բաթում կատարած անակնկալ այցից հետո:

Վրաստանում ցույցերը շարունակվում են:

Աբաշիձեի «Աղորձինեբա» կուսակցության առաջնորդներից Ջեմալ Գոգիտիձեն **«Ազգի»** հետ հեռախոսազրույցում նշեց, որ նախագահներ Քոչարյանի եւ Ալիեւի աջակցությունը Շեւարդնաձեին կարեւոր գործոն է հենց այս օրերին, երբ Վրաստանում ներքաղաքական իրավիճակը լարված է:

Տես՝ էջ 8

Ահմեդ Կուրեյի կառավարությունը երդվեց

Շաբաթներ տեւած բուռն վիճաբանություններից հետո Պաղեստինյան ինքնավարության վարչապետ Ահմեդ Կուրեյի կառավարությունը կարելի է կազմված համարել: Պաղեստինյան խորհրդարանում ծայների փոքր տարբերությամբ հաստատված նոր կառավարության անդամները Ղուրանի վրա եւ Յասեր Արաֆաթի առաջ տվեցին իրենց հանդիսավոր երդումը:

Նոր կառավարության կազմությունն ուշանում էր հատկապես այն պատճառով, որ խնդրո առարկա էր դարձել պաղեստինյան անվտանգության ուժերի ենթակայության հարցը՝ վարչապետի՞, թե՞ նախագահ Յասեր Արաֆաթին էին ենթարկվելու: Իսրայելը չէր ընդունում 2-րդ տարբերակը: Սակայն երեքշաբթի օրը Թել Ավիվն անակնկալ հայտարարեց, թե նրանց ենթակայության հարցն այնքան էլ կարեւոր չէ:

Իրաքում նոր ահաբեկչություն՝ այս անգամ իտալական ուժերի դեմ

Երեկ ահաբեկչական նոր գործողություն տեղի ունեցավ Իրաքում, այս անգամ իտալական ուժերի դեմ, որոնք առաջին զոհերը տվեցին այդ երկրում: Նասիրիա քաղաքում պայթած ավտոմեքենայի կրակն ուղղված էր Իրաքում ծառայող իտալական 2700 հոգանոց զորքի գլխավոր հենակետի դեմ: Սպանվեցին իտալացի 17 կարաբիներ եւ 8 իրաքցի ոստիկան: Դժվար է ճշտել վիրավորների թիվը, որոնցից ոմանց վիճակը խիստ ծանր է: Պայթյունի պահին շենքում կար շուրջ 60 մարդ:

Իտալիայի վարչապետ Բեռլուսկոնին ցավակցություն հայտնելով ահաբեկչության զոհերի ընտանիքներին շեշտեց, որ իր երկիրը կշարունակի Իրաքի վերակառուցման իր քաղաքականությունը:

Երեկվա օրն անարյուն չէր նաեւ Իրաքում գործող ամերիկյան զորքի համար: Բաղդադի փողոցներից մեկի ծամփեզրին պայթած ռումբը խլեց 2 զինվորի կյանք, որոնցից մեկը՝ սպացված վերքերից: Միայն նոյեմբեր ամսին Իրաքում զոհված ամերիկյան զինվորների թիվը հասավ 60-ի:

ՀԱԿԻՐՃ

Համանախագահների առաջարկները այս անգամ կլինեն բանավոր

ԵՐԵՎԱՆ, 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահները տարածաշրջան կգան դեկտեմբերի առաջին օրերին: Այս մասին տեղեկացրեց Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության նախագահ Արկադի Ղուկասյանն այսօր Հայաստանում ԼՂՀ մշտական ներկայացուցչությունում լրագրողների հետ ունեցած կարճատեւ զրույցի ժամանակ: Մինսկի խմբի համանախագահների այցը տարածաշրջան, Ա.Ղուկասյանի խոսքերով, հետաձգվել է Ադրբեջանի անպատրաստության պատճառով: Ըստ նրա, համանախագահների առաջարկները լինելու են ոչ գրավոր՝ նպատակ ունենալով ճշտել կողմերի դիրքորոշումները:

Վարդան Օսկանյանը կմեկնի Մոսկվա

ԵՐԵՎԱՆ, 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Նոյեմբերի 13-15 Ռուսաստան կատարելիք աշխատանքային այցի ընթացքում ՀՀ ԱԳ նախարար Վարդան Օսկանյանը նոյեմբերի 14-ին կհանդիպի ՌԴ ԱԳ նախարար Իգոր Իվանովի հետ, կքննարկվեն երկկողմ հարաբերություններին առնչվող հարցեր, նաեւ միջազգային եւ տարածաշրջանային կարեւորագույն խնդիրներ: Նույն օրը ՀՀ ԱԳ նախարար Վ. Օսկանյանը հանդիպում կունենա Մինսկի խմբի ռուս համանախագահ Յուրի Մերզլյակովի հետ: Նա ելույթ կունենա նաեւ Մոսկվայի արտաքին հարաբերությունների ինստիտուտի պրոֆեսորադասախոսական կազմի եւ ուսանողության առջեւ: Նոյեմբերի 15-ին Մոսկվայում կկայանա ԱՊՀ երկրներում ՀՀ դեսպանների հավաք՝ ՀՀ ԱԳ նախարարի գլխավորությամբ:

Մրցանակ Եղեռնի վերաբերյալ մենագրության հեղինակին

Պատմական թեմաներով գրված էսսեի համար սահմանված «Մինտուռնո» Իտալիայի ազգային մրցանակն այս տարի շնորհվել է «Պատուհան դեպի Եղեռն: Չտպագրված փաստաթղթեր հայերի կոտորածի վերաբերյալ (1915-1916)» մենագրության հեղինակ, պատմաբան Մարկո Իմպալյացցոյին: «Գուերինի» հրատարակչության տպագրած Դիարբեքիրի եւ Մարդինի կոտորածները վավերագրող-լուսաբանող այդ մենագրությունը, որը լույս է տեսել 2000 թ., այս տարի վերահրատարակվեց չորրորդ անգամ եւ կվերահրատարակվի նաեւ 2004 թ.:

Իտալիայում ՀՀ դեսպանություն

Եվրահանձնաժողովը դրական է գնահատում թուրք-հայ գործարար միության գործունեությունը

Թուրք-հայ գործարար միությունը նոյեմբերի 12-ի հաղորդագրությամբ անդրադարձել է Եվրահանձնաժողովի ամենամյա հերթական զեկույցին, որտեղ «Համատեղ արտաքին եւ անվտանգության քաղաքականություն» խորագրի տակ տեղ է հատկացնում հարեւանների հետ Թուրքիայի հարաբերություններին:

Ըստ հաղորդագրության, հանձնաժողովը Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ տնտեսական համագործակցության հաստատմանն ուղղված ջանքերի համար բարձր է գնահատել թուրք-հայ գործարար միության գործունեությունը:

Վերոհիշյալ միությունը դա համարում է դրական նախադրյալ եւ պահանջում, որ Թուրքիան ելնելով ԵՄ-ի «հարեւանների հետ բարիդրացիական հարաբերությունների» սկզբունքից, առանց ժամանակ կորցնելու ձեռնամուխ լինի ստանձնելու տարածաշրջանի խաղաղությանն ու կայունությանը նպաստելու այն դերը, ինչ ակնկալվում է նրանից:

Հ. Չ.

ԵՐԵՎԱՆ

Ռուսական ՄիԳ-29-ը կործանվել է վարժանքի ժամանակ

ՄՈՍԿՎԱ, 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Հայաստանում ռուսաստանյան ՄիԳ-29 ինքնաթիռը կործանվել է ուսումնական վարժանք կատարելիս: Կործանիչը պտույտքի է սկսել եւ չի կարողացել դուրս գալ այդ վիճակից: Այդ մասին են վկայում ողբերգության ականատեսները, որի մասին այսօր ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ին հայտնել է Հայաստանում ՌԴ պաշտպանության նախարարության 102-րդ ռազմահանգրվանի ռուսաստանյան ավիախմբի մի աղբյուր:

Այժմ ինքնաթիռը որոնում են 7-րդ ավիահանգրվանի փրկարարա-որոնողական ծառայության հերթապահ ուժերը: Դրանց կազմում սկզբում գործում էին ցամաքային երեք ջոկատներ՝ յուրաքանչյուրը 8-10 մարդ թվաքանակով, եւ Մի-8 մի ուղղաթիռ: Իսկ այնուհետեւ ավիաալետի երկու հավանական վայրերը որոշելուց հետո ուղարկվել են լրացուցիչ որոնողական խմբեր: Որոնումը դժվարանում է վատ եղանակի՝ ամպամածության, մառախուղի, բաց ձյան եւ լեռնային տեղանքի բարդ պայմանների պատճառով: Կործանիչը վարում էր առաջին կարգի օդաչու 39-ամյա Կոնստանտին Կարդաշը:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒ

Ստուգայցերի արդյունքների ամփոփում

Լեզվի պետական տեսչության նոյեմբերի 4-7-ն անցկացված ստուգայցերի արդյունքները ամփոփվեցին երեկ՝ Լեւոն Գալստյանի մամուլի ասուլիսում: **«Ազգն»** իր տարբերական մասնակցությամբ անդրադարձել է «լեզվարշավային» այս ստուգայցերին: Լեւոն Գալստյանը կրկին հիշեցրեց, որ իրենց աշխատանքային բնականոն ընթացքին այս անգամ մասնակցած հասարակական կազմակերպությունների եւ ՁԼՄ-ների ներկայությունը հասարակական հնչեղություն հաղորդեցին հարցին (ինչն ամենից էականն է՝ իբրեւ մարդկանց թմրած գիտակցության մեջ ազգայինն արթնացնելու փորձ):

Ստուգայցերին մասնակից կուսակցությունների եւ միությունների ներկայացուցիչներն իրենց գնահատական կարծիքներին հավելեցին որոշ դիտողություններ եւ եզրահանգումներ արեցին: Այսպես, արդյունավետը նախապես կանխարգելելն է այսպիսի անօրինական երեւույթները ու սխալները («Օե» երիտասարդական միավորում): ՀՅԴ «Ն. Աղբալյան ուսանողական միավորման» ներկայացուցիչն իրենց գաղափարներին եւ սկզբունքներին համահունչ այս ակցիայի համար կարեւոր համարեց քաղաքական հնչեղությունը: Որովհետեւ շատ օբյեկտների տերեր քաղաքական գործիչներ եւ պետական բարձրաստիճան պաշտոնյաներ են, եւ սա լավագույն առիթն էր նրանց ազգային ինքնագիտակցության մեջ որոշակի տեղաշարժեր առաջացնելու: «Եթե Հայաստանում չի պահպանվում մաքուր գրական հայերենը, գովազդներն ու ցուցանակները հայերենով չեն գրվում, ուրիշ որտեղ պիտի գրվեն՝ սփյուռքո՞ւմ», հարց տվեց ԵՊՀ պատմության ֆակուլտետի բեյրութցի մի ուսանող:

Որպես խնդրի հիմնարար լուծում առաջարկվեց օրենսդրական դաշտում կատարել փոփոխություններ, իսկ «օտարամոլությունն արմատախիլ անելու ամենավստահելի ճանապարհը» համարվեց հանրակրթական դպրոցներում հայեցի կրթության եւ հայեցի դաստիարակության սերմանումը («Հայ արիների միություն»):

Լեզվի տեսչության վարչական իրավախախտումների բաժնի պետ Հովհաննես Սարոյանն ամփոփեց նոյեմբերի ստուգայցերի արդյունքները՝ հրապարակելով թվային մանրամասն տվյալներ: Ընդհանուր առմամբ այս ընթացքում ստուգվել են 36 տնտեսվարող սուբյեկտներ: Ստուգումների արդյունքում կազմվել են 28 ակտեր, մնացած 8-ի դեպքում ակտեր չեն կազմվել տարբեր պատճառներով (օտարատառ ցուցանակներ ունեցող, բայց չգործող սուբյեկտներ՝ 2, ստուգման պահին փակ (գիշերային) սուբյեկտներ՝ 3, հինգ օբյեկտների պատասխանատուների բացակայություն): Այս 28 ակտերի՝ առայժմ 12-ի վերաբերյալ համապատասխան հայտերը ներկայացվելու են դատարան (հիմնականում Կենտրոն համայնքի առաջին ատյանի): Իսկ մնացած 16 խախտողների անունները ու հասցեները ճշտելուց հետո պատրաստ ակտերը կուղարկվեն ավելի ուշ, այս թվում նաեւ 3 գիշերային ստուգայցերի կարիք ունեցող եւ տրված ժամկետը լրանալուց հետո ստուգման ենթակա 2 օբյեկտներ:

Պրն Սարոյանը դրական մի քանի մանրամասներ եւս հիշատակեց: Այսպես, Թումանյան 15 հասցեում տեղակայված Internet club օբյեկտի պատասխանատուները ստուգայցից 2 օր հետո փոխարինել են օտարատառ ցուցանակը հայերենով, իսկ Նալբանդյան 50 հասցեի Carpets խանութի ցուցանակը հանված է, հավանաբար հայատառ համարժեքով փոխարինելու:

Իսկ ամենաարտառոցը «Nana Becon» (Թումանյան փող.) խանութ-սրահի աշխատակցուհու արտահայտությունն է եղել. «վաբշե թքած ունեմ հայերեն տառերի վրա, դեռ ես եմ ձեզ դաշի տալու»:

Մինչդեռ լեզվի տեսչության պետ Լեւոն Գալստյանն իբրեւ ամփոփում հնչեցրեց Ավ. Իսահակյանի հետեւյալ խոսքը. «Մեր լեզուն մեր հայրենիքն է, նվազեցնել լեզվի սահմանները, նույնն է, թե նվազեցնել հայրենիքի սահմանները»:

Մ. ԲԱԳԱԼՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՏՐԱՆՍՊՈՐՏ

Անհրաժեշտ 500 ավտոբուսներից 22-ն արդեն Երեւանում են

Երեւանում է Մարսելից «Ռենո» մակնիշի ավտոբուսների երկրորդ խմբաքանակը: Երեկ Լիոնի «Սիտրալվի» տրանսպորտային կազմակերպությունը 12 մեքենաները հանձնեց Երեւանի քաղաքապետարանին: Երեւանում «Ռենո» ավտոբուսների թիվը հասավ 22-ի: Այս մեքենաները Լիոնում առնվազն 10 տարի շահագործվել են, բայց նախքան Հայաստան գալը 15 օր փորձաքննության մեջ են եղել եւ դեռ 10-15 տարի պիտանի են շահագործման: Դրանք Հայաստանում անցել են տեխզննում, ստացել համարանիշներ եւ մի քանի օրից արդեն դուրս կգան երթուղի:

Երեւանի քաղաքապետ Երվանդ Զախարյանի գնահատմամբ՝ սրանով, իհարկե, չի լուծվում քաղաքի տրանսպորտի հարցը: Երեւան քաղաքում ավտոբուսների խնդիրը վերջնականապես լուծելու համար 3-4 տարի կպահանջվի: Քաղաքի երթեւեկությունը կարգավորելու համար մոտ 500 խոշոր ավտոբուս է հարկավոր: Այժմ բանակցություններ են ընթանում արտասահմանյան այլ ընկերությունների հետ եւս, եւ մյուս տարի արդեն Հայաստան կներկրվի 180-200 ավտոբուս: Մինչեւ տարեվերջ եւս 18 ավտոբուս կգա Երեւան:

Լիոնի «Սիտրալվի» կազմակերպության հետ համագործակցությունը կշարունակվի: Հայաստանում Ֆրանսիայի դեսպան Անրի Կյունիի գնահատմամբ՝ այս ոլորտում Երեւանի հետ համագործակցության 10 տոկոսն իրականացված է: Ծրագրված է տարեկան 40-ական մոտ 200 ավտոբուս Լիոնից բերել Երեւան: Նա ավտոբուսների ներկայությունը Հայաստանում որակեց հայ-ֆրանսիական բարեկամության խորհրդանիշ:

«Սիտրալվի» կազմակերպության նախագահ Բեռնար Ռիվալտայի խոսքերով՝ Լիոնում տարեկան մոտ 80 ավտոբուս փոփոխվում է, օգտագործվածները կամ վաճառվում են Ֆրանսիայի ավտոբուսային այլ ընկերությունների, կամ համագործակցության շրջանակներում տրվում այլոց: Երեւանի քաղաքապետ Երվանդ Զախարյանը նշեց, որ այս ավտոբուսները տարբեր երթուղիներով գործելու են հիմնականում Երեւանի կենտրոնում՝ հաշվի առնելով, որ հենց կենտրոնական փողոցներում են միկրոավտոբուսները խանգարում երթեւեկությանը:

Երթուղին հավանաբար 50 դրամ կարժենա: Վարորդների աշխատավարձը դեռեւս պարզ չէ, բայց նրանք հույս ունեն, որ, օրինակ, «ԼԱԶ»-ի վարորդի աշխատավարձից բարձր կլինի:

Քանի որ մեքենաները արտասահմանյան են, հեշտ չէ լուծել դրանց վերանորոգման խնդիրը: Երեւանի քաղաքապետարանի տրանսպորտի վարչության պետ Արեգ Բարսեղյանն ասաց. «Ցանկացած տեխնիկա՝ արտասահմանյան կամ տեղական արտադրության, ժամանակի ընթացքում փչանում է, հարկավոր է խնամքով օգտագործել, վերանորոգել»: Ըստ վարորդների՝ Երեւանում այս ավտոբուսների համար ավտոպահեստամասեր չկան: Նախորդ 10 ավտոբուսներից 2-3-ը շարժիչների խափանման պատճառով չեն աշխատում:

ԹԱՄԱՐ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

«Հզոր հայրենիքն» անհանգստացած է Վրաստանի վիճակով

«Հզոր հայրենիք» կուսակցությունը հետընտրական Վրաստանում տիրող իրավիճակի վերաբերյալ երեկ հանդես եկավ հետեւյալ հայտարարությամբ.

«Հզոր հայրենիք» կուսակցությունը խորապես անհանգստացած է հարեւան Վրաստանում տիրող հետընտրական իրավիճակով: Առակայունացման ցանկացած դրսեւորում եղբայրական հանրապետությունում չի կարող չմտահոգել, առավել եւս, երբ դրանք ուղղակիորեն առնչվում են Վրաստանի հայ համայնքի կենսական եւ Հայաստանի Հանրապետության ռազմավարական շահերին:

Մենք պատրաստ ենք չվտանգել նախ Վրաստանի, ապա նաեւ մեր երկրի ու Վրաստանում ապրող մեր հայրենակիցների շահերը: Վստահ ենք, որ Վրաստանի ժողովուրդն ինքնուրույն կկարողանա գտնել ստեղծված իրավիճակից դուրս գալու ճիշտ լուծումներ:

Մենք միաժամանակ դատապարտում ենք առանձին քաղաքական գործիչների՝ Վրաստանի ներքաղաքական խնդիրներում մտցածին «հայկական գործոն» փնտրելու վտանգավոր նկրտումները:

Կուսակցությունը, կարեւորելով տարածաշրջանային համագործակցության սկզբունքը եւ հարեւան պետությունների հետ բնականոն հարաբերությունների հաստատման քաղաքականությունը, վստահ է, որ Հայաստանի եւ Վրաստանի քաղաքական ուժերը կանեն առավելագույնը՝ չվտանգելու հայ եւ վրաց ժողովուրդների դարավոր բարեկամությունը:

«ՀԶՈՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ»
կուսակցության վարչություն

Ցավակցություն

Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցության Հանրապետական վարչությունը խորապես վշտացած է ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության փոխանդամ, Գորիսի «Սյունիք» ակումբի ատենապետ

ԷԴԻԿ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆԻ

վաղաժամ մահվան կապակցությամբ եւ իր ցավակցությունն է հայտնում ընտանիքի անդամներին ու հարազատներին:

ՀՌԱԿ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Թեքեյան մշակութային միության կենտրոնական վարչությունը խոր ցավակցություններ է հայտնում հարազատներին՝ **Էդիկ Ստեփանյանի** վաղաժամ մահվան կապակցությամբ:

«Ազգի» խմբագրությունը **Էդիկ Ստեփանյանի** վաղաժամ մահվան կապակցությամբ վշտակցում է հանգուցյալի հարազատներին եւ ընկերներին:

Շիրակի ԱԻՄ-ականների քայլերթը

ԵՐԵՎԱՆ, 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Նոյեմբերի 12-ին «Ազգային ինքնորոշում» միավորման Շիրակի մարզային կազմակերպության մի քանի տասնյակ անդամներ քայլերթ կազմակերպեցին դեպի մի շարք դեսպանատներ, ՄԱԿ-ի երեւանյան գրասենյակ եւ ՀՀ նախագահի նստավայր եւ հայտարարության տեքստ բաժանեցին:

Շիրակի ԱԻՄ-ականները բողոքում են օրերս դատարանի որոշմամբ իրենց մարզային գրասենյակի փակման դեմ: Ըստ հայտարարության, Շիրակի ԱԻՄ-ականները, որ արդեն ավելի քան մեկ տասնամյակ ապացուցել են իրենց նվիրվածությունը հայրենիքին, պատրաստ էին կրկին դիմանալ դժվարություններին, «բայց մեր հայրենակիցներ կոչվածներից այսպիսի նենգ հարվածի պատրաստ չէինք եւ որոշեցինք, մեր ուսերում վառ պահելով մեր մեծ երազը, գնալ մեր մեծերի Գարեգին Նժդեհի, Անդրանիկի, Դրոյի եւ մյուսների ճանապարհով»:

ԱԻՄ գրասենյակից հայտնեցին, որ Շիրակի ԱԻՄ-ականները քաղաքական ապաստան են խնդրել Հայաստանում ԱՄՆ դեսպանատնից եւ պատասխանը կստանան 10-15 օրից:

Ստեփանակերտ. Գունափոխված, բայց անվտանգ ջուր

Ստեփանակերտում խմելու ջրի աղտոտումների վտանգ չկա, ուստի եւ ջրից հիվանդությունների տարածման հավանականությունն աննշան է: Այս համոզմունքին է «Ստեփանակերտի ջրմուղ-կոյուղի» ՊՓԲԸ տնօրեն Վլադիմիր Արզումանյանը: Նրա այս հավաստիացումն այնքանով է համոզիչ, որ գոնե վերջին տասնամյակում այս հենքով համաճարակներ Ստեփանակերտում չեն գրանցվել:

ԼՂՀ մայրաքաղաքը խմելու ջուր ստանում է երեք Ղայբալուի, Թռակետի եւ Բալուջայի ջրակունքներից: Տնօրենի խոսքերով, բնակչությանը մատակարարվող ջուրը ամեն օր մանրէաբանական զննության է ենթարկվում, ինչպես նաեւ իրականացվում են ջրազտիչ համապատասխան միջոցառումներ: Վերջերս Երեւանում տեղի ունեցած ջրատարների վթարի դեպքը ավելի զգոն է դարձրել Ստեփանակերտի ջրամատակարարման համակարգի աշխատողներին: Կանխարգելիչ միջոցառումներն այստեղ նաեւ սեզոնային բնույթ են կրում: Օրերս, ձմռան նախապատրաստական աշխատանքների շրջանակներում, ջրակունքները մաքրվել են հեղեղաբերուկներից, խորացվել են հուները՝ ձմռանը սառցակալումից պաշտպանելու նպատակով:

Ստեփանակերտցիներին հիմնականում հուզողը տարվա ընթացքում մի քանի անգամ խմելու ջրի «գունափոխումն է», որն անձրեւների պատճառով է տեղի ունենում: Սակայն ամեն անգամ թե «Ջրմուղ-կոյուղու» եւ թե հակահամաճարակաբանական ծառայության աշխատակիցները բնակչությանը հանգստացնում են, որ գունափոխությամբ հանդերձ այն միանգամայն անվտանգ է: Իսկ որպես գլխավոր խորհուրդ՝ նրանք մասնանշում են խմելու ջուրը եռացնելուց հետո օգտագործելը:

Որ Ստեփանակերտում առ այսօր համաճարակային միջադեպեր չեն եղել, բնավ չի նշանակում, թե անհանգստանալու պատճառ ընդհանրապես չկա: Առաջին մտահոգիչ պատճառն այն է, որ Ղայբալուի եւ Թռակետի մայրուղային ջրատարներն անցնում են Ստեփանակերտի գերեզմանատան միջով: Պատկերացնել կարելի է, թե ինչ հետեւանքներ կարող է ունենալ դրանց՝ նույնիսկ չնչին չափով վնասվելը: Այս կապակցությամբ ընթացիկ տարում ԼՂՀ կառավարությունը որոշում էր ընդունել նշված ջրատարները գերեզմանատան տարածքից տեղափոխելու մասին: Ըստ որում, որոշումը վերաբերում էր 2003 թվականին, սակայն մեր տվյալներով՝ այս խնդրի լուծումը չգիտես ինչու տեղափոխվել է հաջորդ տարի:

Ոչ պակաս մտահոգիչ է նաեւ այն փաստը, որ 1998 թվականից Ստեփանակերտը սնուցող ջրատարները դուրս են մնացել ռազմականացված հսկողությունից: «Ջրմուղ-կոյուղու» ղեկավարությունը դա բացատրում է ֆինանսների սղությամբ. ռազմականացված հսկողություն տանելու համար ամեն տարի «Ջրմուղ-կոյուղի» ՊՓԲԸ-ն ԼՂՀ ներքգործնախարարությանը վճարում էր 42 մլն դրամ: Ըստ Վ. Արզումանյանի, կառավարությունը համաձայնություն է տվել 2004 թվականից նշված ջրակունքների վրա կրկին ռազմականացված հսկողություն սահմանելու համար՝ հատկացնելով համապատասխան միջոցներ:

Մնում է հուսալ, որ եկող տարում իրականացվելիք այս խիստ անհրաժեշտ միջոցառումներին չեն նախորդի ջրի հետ կապված տհաճ անակնկալներ:

ԿԻՄ ԳԱԲՐԻԵԼՅԱՆ
Ստեփանակերտ

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակութեան ԺԲ տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 375010, Հանրապետութեան 47
Ֆաքս: 374-1-562863
e-mail: azg2@arminco.com
www.azg.am
Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ / հեռ. 529221
Լրագրողների սենեակ / հեռ. 581841
Համակարգ. ծառայութիւն / հեռ. 582483
Apple Macintosh համակարգչային սարուածքը «Ազգ» թերթի
Թերթի նիւթերի ամբողջական թէ մասնակի արտատպումները տպագիր մամուլի միջոցով կամ ռադիոհեռուստատեսութեամբ, առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան, խստիւ արգելւում են, համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի:
Նիւթերը չեն գրախօսւում ու չեն վերադարձւում
«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor-in-chief
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.
Yerevan, Armenia, 375010

ԱԶԳ

Ընթացիկ

Հունանյանը շարունակում է պաշտպանական ճառը

Օր երրորդ

Երեկ Նաիրի Հունանյանը շարունակեց իր պաշտպանական ճառը: Սկզբից եւեթ բազմիցս Հունանյանն ընդգծեց այն միտքը, որ 1999 թ. հոկտեմբերի 27-ին իրականացնելով ահաբեկչությունը՝ իրենք որեւէ մեկին սպանելու նպատակ չեն ունեցել: Ասվածի հիմնավորումը, ըստ Նաիրի Հունանյանի, այն է, թե ահաբեկիչներն ունեցել են գործողությունների ծրագիր՝ բաղկացած 10 կետից, որ վերջանում էր վարչապետի հրաժարականով, ապա ձերբակալությամբ: Միայն այս հանգամանքից անգամ կարելի է եզրակացնել, ըստ Հունանյանի, որ սպանությունների մտադրություն չի եղել:

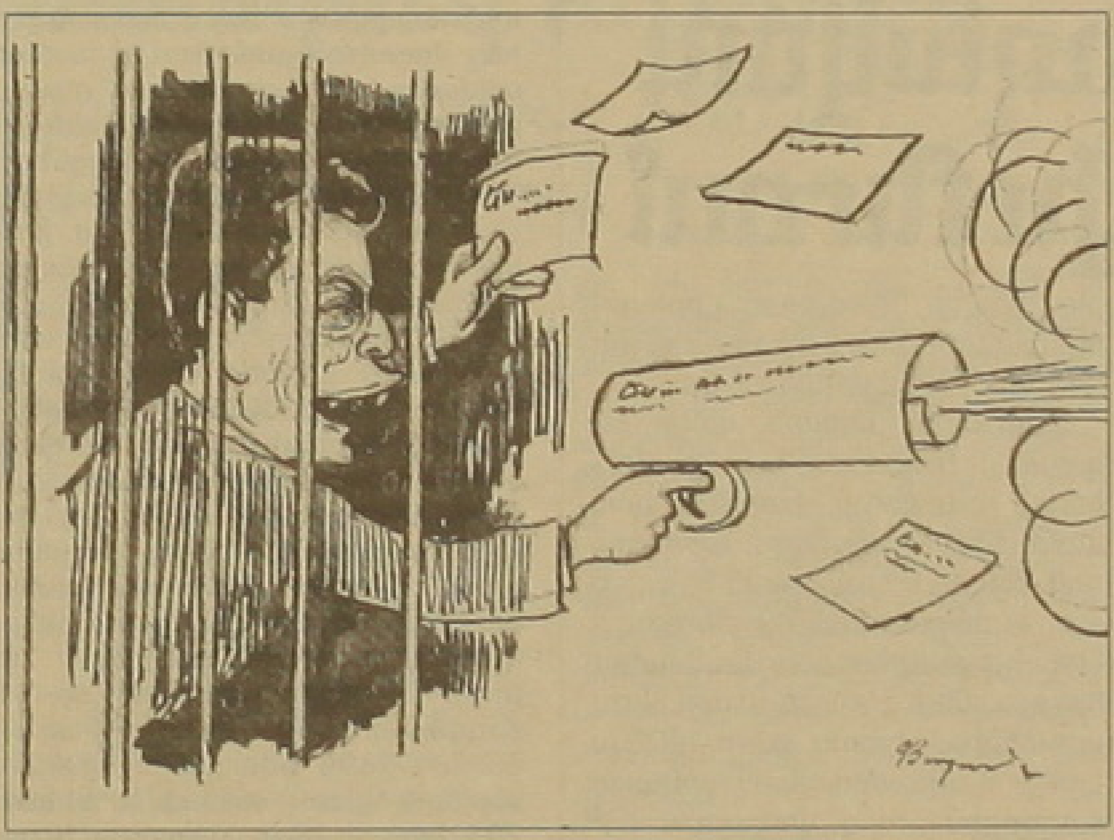

Հաջորդ հիմնավորումը, ըստ Հունանյանի, հենց տուժողների ցուցմունքներն են, որոնցից, իր կարծիքով, տպավորություն է ստեղծվել, թե, հայտնվելով ԱԺ դահլիճում, ահաբեկիչները հանկարծակիի են եկել: Որ սպանության մտադրություն չի եղել, Հունանյանի խոսքերով, վկայում է նաեւ այն, որ Վազգեն Սարգսյանին սպանելու մտադրության դեպքում պարտադիր չէր սպանել հենց առաջին պահին: Ի դեպ, եթե սպանություններ ծրագրված էին, ապա, Հունանյանի կարծիքով, դա կարող էր անել ինքը միայնակ՝ առանց խմբի, խորհրդարանի դահլիճի խցիկներից պարզապես կրակելով դահլիճում նստածների վրա:

Ավարտելով, Հունանյանն անդրադարձավ իր եղբորը ներկայացված մեղադրանքին՝ փորձելով մեղմացնել, անգամ ժխտել այն: Ըստ այդմ, Նաիրի Հունանյանը հասավ այնտեղ, որ հայտարարեց, թե Կարեն Հունանյանը ռազմական պատրաստվածության դասեր չի անցել, չի ունեցել նման իրավիճակներում ինքնատիրապետման ունակություն, չի պատկերացրել անգամ, թե հոգեկան ինչ վիճակում կարող է հայտնվել: Այսինքն՝ Կարեն Հունանյանը գործել է տարերայնորեն՝ չունենալով որեւէ փորձ:

Ապա խոսելով Կարեն Դեմիրճյանի սպանության մասին, Հունանյանը նշեց, թե Դեմիրճյանի սպանությունը դիտավորությամբ կատարելու վերաբերյալ ապացույցներ դատարանում չեն ներկայացվել: Անտրամաբանական համարվեց նաեւ Նաիրի Բաղալյանի հետ կապված նախաքննական դրվագը:

Խոսելով տեսաերիզի մասին, Նաիրի Հունանյանը թերեւս երեւակայության գերագույն ճիգերով ուղղակի աղճատեց իրականությունը: Հունանյանը մասնավորապես նշեց, որ Վազգեն Սարգսյանի սպանությունը Կարեն Հունանյանի արձագանքն է վարչապետի կողմից ինքնաձիգ հանելու շարժմանը: Եվ որպեսզի ասվածն ամրապնդի, Հունանյանը նշեց, թե նման շարժում մեկ ուրիշի կողմից արվելու դեպքում, բնականաբար, իր կրտսեր եղբայրը կվարվեր այդ ուղղությամբ: Ի դեպ, Վազգեն Սարգսյանին ուղղված կրակոցը Հունանյանը որակեց բնազդական:

Հենց այդ ժամանակ դատավոր Սամվել Ուզունյանի համբերությունը թերեւս հատեց, քանի որ նա դիմելով ամբաստանյալին՝ ասաց, թե դատարանին Հունանյանն ակամա դարձնում է Շեհրազադեի ունկնդիր: Մեղադրող Կորյուն Փիլոյանն էլ բողոքեց դատարանի դեմ այն կապակցությամբ, թե ամբաստանյալին չեն սաստում եւ թույլ է տրվում նրան պաշտպանական ճառի փոխարեն մեկնաբանություններ անել ինչպես օրենքի, այնպես էլ գործի առանձին դրվագների ու գործողությունների կապակցությամբ:

Դատավոր Սամվել Ուզունյանը Փիլոյանի դիտողությանն արձագանքեց նշելով, որ ամբաստանյալի պահվածքով դատարանին անհիմն հանդիմանանք է առաջադրվում: Դատավորի խոսքերով, Հունանյանն անցել է ֆանտաստիկ վերլուծությունների, կարծես ամբաստանյալ Կարեն Հունանյանը դատարանում չի եղել, ցուցմունք չի տվել: Մինչդեռ, ըստ Կարեն Հունանյանի ցուցմունքի, Վազգեն Սարգսյանի սպանությունն իրականացնելիս ինքը աֆեկտի մեջ չի եղել, բնազդաբար չի գործել: Ընդհակառակը, հենց կրտսեր Հունանյանի խոսքերով, նա գնացել է ապստամբության:

Ինչեւէ, Հունանյանը շարունակեց, ըստ իրեն, գործի հանգամանքներով ներկայացնել իրականությունը: Ամբաստանյալն անդրադարձավ սպանություններին, խոսեց վիրավորվածների մասին: Բնականաբար, երեւակայական տեսիլքների մեջ ընկած Հունանյանը ծայրահեղացավ այնքան, որ ասաց, թե բոլոր սպանությունները եղել են առանց դիտավորության եւ նվազագույնս են կապված հենց ամբաստանյալների հետ:

ԱՂԱՎՆԻ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Հ. Գ. Տարօրինակորեն դահլիճում նստածները համբերատար լսում էին, թե ինչպես, իմ կարծիքով, գնդակահարելու մեջ վարպետացած մեկը շարադրում էր իր մտքերը, որոնք բնավ էլ չէին վերաբերում պաշտպանական ճառ ասվածի բովանդակությանը: Դատական նիստի ավարտից բավականին առաջ լրագրողները, որպես դժգոհության ակցիա, լքեցին դահլիճը: Դատավոր Ուզունյանի այն դիտարկմանը, թե ամբաստանյալին պետք է հասկանալի լինի լրագրողների բոյկոտը, կարծես թե չազդեց Նաիրի Հունանյանի վրա: Նա դեռ էլի կես դատական նիստ, իր իսկ խոսքով, կշարունակի «ներկայացնել գործի հանգամանքները»:

ՏԽՈՒՐ ՕՐԱԳԻՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

Հարազատիս՝ Սարգիս Լեփենճեանի թարմ յիշատակին

Երեւանի «ոսկի աշուն»-ը իր առաջին անձրեւը կը տեղար այսօր, կիրակի առաւօտ: Մինչեւ երէկ աշունը պայծառ էր ու շուրջս՝ ոսկեգոյն տերեւաթափ: Սակայն, նախապէս առնուած ժամադրութեամբ մը, այս կիրակին պիտի ըլլար ինծի համար «յիշատակի օր» մը, նուիրուած անոր՝ որուն կեանքը իր ծնունդէն մինչեւ վերջալոյսը եղեր էր սփիւռքահայու անողոք ճակատագիր, անգիր վէպ՝ տարագիր հայու, անվերջ պայքար՝ յանուն հայրենիքի եւ անոր ծառայութեան յանձնառութեամբը տոգորուած գաղափարապաշտ հայորդի: Սարգիս Լեփենճեան այն սփիւռքահայն էր, որուն կեանքին ամէնէն աշխատունակ տարիները յատկանշուած էին մեր հայրենիքին նուիրաբերուած տարիներով աւելի քան կէս դար: Ծնած էր Ալեքսանտրէթ, Դաշտային Կիլիկիոյ հայոց ծոցի ափին (1924 թ.): Ուսումնառութիւնը՝ տեղւոյն Հայկական բարեգործական ընդհանուր միութեան Նուպարեան վարժարանէն ներս, բոցուած անշէջ հայրենասիրական ոգիով՝ շունչին տակ երախտաշատ տնօրէն եւ ուսուցիչ, ու նուիրեալ խմբագիր Մարտիրոս Տէր-Ստեփանեանի: 1938-ին, երբ բոլորիս համար «ասպետական» նկատուած Ֆրանսան, 30 արծաթի փոխան Ալեքսանտրէթը կը նուիրէր Թուրքիոյ եւ յօդս կը ցնդէին մեր՝ Կիլիկիոյ հայութեան ազգային օջախի երազները, անձնատուր՝ տեղւոյն հայ ազգաբնակչութիւնը կ՚ենթարկուէր բռնագաղթի եւ իր շունչը կ՚առնէր Հալէպ, Պէյրութ եւ Ամման:

Ընտանեկան յարկեր եւ հարազատներ կ՚ըլլային բաժան-բաժան անստոյգ ապագայի մը ճակատագիրին ու փոքրիկին անձնատուր: Մօրենական հարազատ զաւակներ էինք: Երեք եղբայրը՝ Պետրոս, Մելգոնեան կրթական հաստատութեան մէջ Թէքէեան մեծանուն բանաստեղծին «հոգեւոր» զաւակներէն էր դարձած: Ապա՝ ուսուցիչ Երուսաղէմ: Կրտսեր եղբայրը՝ Կայծակ, դարձեալ իր կրթութիւնը ստացեր էր Մելգոնեան կրթ. հաստատութենէն ներս, ապա՝ Պաղեստին, եւ հայրենադարձի տարիներուն կը վերադառնայ հայրենի տուն. բանաստեղծ հոգի մը, հեղինակ երեք հատորներու: Այժմ, Լեփենճեան երեք եղբայրներն ալ կը պատկանին պատմութեան: Պետրոսն ու Կայծակը օտար ցուրտ հողին տակ կը ննջեն, իսկ Սարգիսը՝ դեռ վերջերս, 17 օգոստոսին, Երեւանէն քիչ մը հեռու, Գեղադիր գիւղի բարձունքին, հազիւ գտած իր երջանկութեան բոյնը, որուն կարօտովը տուայտեր էր իր կեանքի ամբողջ տեւողութեան, եղեր էր բնութեան կանչին ունկնդիր, եւ այսօր, երբ հայրենի հողին տուած թէքէեանական տասնօրեակի այցելութեանս, երբեմնի «Հայրենիքի ձայն» թերթին «Փնտռում են հարազատներին» գիրին պիտի ապաւինինք... ինծի բաժին կ՚իյնար ահաւասիկ այցելութիւն մը՝ Սարգիսին թարմ հողակոյտին: Փնտռեցի զինք, բայց գտայ... պատանքուած հայրենի հողով:

Օրը կիրակի: Խոնաւ, անձրեւոտ ու ցրտաշունչ: Մտովի՝ կիսակատար աղօթք մը կը մրմնջէի: Մեր երկուքիս ալ հայրերը նաեւ հաւատաւոր հոգեւոր եղբայրներ էին, իսկ մենք՝ ՌԱԿ-եան գաղափարախօսութեան գործակից եւ ընկեր:

Կը յիշեմ ու կը վկայակոչեմ իր անսակարկ նուիրումը յանուն հայրենիքի եւ հանդէպ ամմանահայութեան երիտասարդ սերունդին: Իր անձնական նախաձեռնութիւններով, Յորդանանի արքայական պալատին կողմէ ընդունելի կարգավիճակ մը շնորհած էր վերջին չորս տասնամեակներուն ամմանահայ երիտասարդ հայ ուսանողներուն, որպեսզի անոնք անարգել եւ անխափան կարենային ուսանիլ Երեւանի համալսարաններուն մէջ: Մեծ մասը անոնցմէ, որոնք արաբախօս ընտանիքներէ կուգային եւ առանց հայրենական ուսումնառութեան կրնային ծուլուիլ օտարութեան մէջ: Այսօրուան հաշուարկումներով շուրջ երեք հազարնոց ամմանահայութիւնը ունեցաւ աւելի քան 150 շրջանաւարտ ուսանողներ Հայաստանէն: Եւ այս՝ մեծ մասամբ կը պարտինք Սարգիս Լեփենճեանի անձնական ճիգերուն, իր խորունկ հայրենասիրութեան:

Այժմ ան կը ննջէ խաղաղ: Գեղադիր գիւղի բարձունքէն երբեմնի գաղափարապաշտ հայ մարդու պայծառ յիշատակն է, որ կը խօսի բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ ծանօթացած են զինք ու գործակցած՝ իր հետ:

Սիրելի տիկին Սոնա եւ Օհան ու համայն հարազատներ, ահաւասիկ այն բառերը, զոր չկրցայ արտասանել Ձեր սեղանին շուրջ, բայց գրի առի զանոնք նոյն գիշեր իսկ, անձնատուր հին օրերու քաղցր յիշատակին:

ԱՐԱՄ ՍԵՓԵՏՃԵԱՆ

Երեւան, 9 նոյեմբերի, 2003 թ.

Կրպակ-տաղավարներ՝ վիրավոր ազատամարտիկներին

Արցախյան պատերազմում վիրավորված եւ առաջին կարգի հաշմանդամ դարձած գյուղեցի 16 ազատամարտիկների քաղաքապետարանն անվճար տրամադրեց հատուկ այդ նպատակով պատրաստված մետաղյա շարժական կրպակներ՝ առեւտրով կամ այլ գործունեությամբ զբաղվելու համար: Ավելի վաղ քաղաքապետ Վարդան Ղուկասյանը նրանց այդպիսի խոստում էր տվել, որը գործի վերածվեց: Ձեռնարկի նպատակն է օգնել, որ ազատամարտիկ-հաշմանդամներն ըստ հնարավորին լիարժեք քաղաքացի զգան եւ իրենց ձեռքով իրենց ընտանիքի հացը վաստակեն: Համայնքային ավագանու որոշմամբ յուրաքանչյուր հատկացված կրպակ կտեղադրվի տվյալ ազատամարտիկին հարմար տեղում, դրանց տերերը կազատվեն տեղական տուրքերից: Քաղաքապետը հավաստիացրեց, որ հայրենի հողը իրենց արյամբ պաշտպանած մարդկանց հանդեպ հոգատարությունը կլինի շարունակական: Ազատամարտի վետերաններն իրենց ջերմ երախտագիտությունը հայտնեցին համայնքապետին:

ԳԵՂԱՄ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

«Կարեւորը տնտեսական աճի արդյունավետ օգտագործումն է»

Ուսանողների հետ հանդիպման ժամանակ նշեց ԱՄՀ ներկայացուցիչը

Երեկ Երեւանի պետական համալսարանի ուսանողների հետ հանդիպեցին ՀՀ ԿԲ նախագահ Տիգրան Սարգսյանը եւ Արժույթի միջազգային հիմնադրամի (ԱՄՀ) գործադիր տնօրենների խորհրդի անդամ Ջերոն Քրեմերսը, որն այս օրերին գտնվում է Հայաստանում:

Կենտրոնական բանկի նախագահն իր ելույթն սկսեց երկու իրադարձությունների տարեդարձների հիշատակումով: Առաջինը՝ ԿԲ հիմնադրման 110-ամյակն էր, որի առթիվ հրատարակվել է գիրք բանկի անցած ճանապարհի մասին: Երկրորդը՝ ազգային դրամը շրջանառության մեջ մտցնելու 10-ամյակը: Այս կապակցությամբ այսուհետեւ նոյեմբերի 23-ը կնշվի որպես ֆինանսական աշխատողի տոն: Վերոհիշյալ տեղեկությունները հաղորդելուց հետո Տիգրան Սարգսյանն անցավ հայկական դրամի ստեղծման պատմությունն ու ներկա վիճակը ներկայացնելուն: Նա նշեց, որ 10 տարի առաջ Հայաստանի Հանրապետությունը պարտադրված էր ազգային դրամը ներդնել, քանի որ Ռուսաստանն ինքը հրաժարվեց խորհրդային ռուբլուց: Սակայն այն ժամանակվա Հայաստանի կառավարությունը, ի տարբերություն նախկին խորհրդային մյուս հանրապետությունների, պատրաստ չէր դրան ոչ միայն հոգեբանորեն, այլեւ տեխնիկապես: Երկար ժամանակ Հայաստանի իշխանությունները հույսը չէին կորցնում ռուսական ռուբլու գոտում ընդգրկվելու հարցում: Ակնհայտ է, որ առանց ազգային դրամի ԿԲ-ն չէր կարող ինքնուրույն դրամավարկային քաղաքականություն իրականացնել: Ներկայումս ունենք գների կայուն մակարդակ, կայունանում է նաեւ դրամի տատանումների ցուցանիշը:

Կենտրոնական բանկի նախագահն անդրադառնալով ժամանակակից միտումներին, հայտնեց, որ քննարկվում է ԱՊՀ շրջանակներում միասնական արժույթ ստեղծելու հարցը: Սակայն այս հարցում Հայաստանի վարած քաղաքականությունն ավելի շատ մոտ է եվրոպական չափանիշներին: Տեսակետ էլ կա, որ ապագայում կդրվի համաշխարհային արժույթի ընդունման հարցը: Կան նաեւ այլ մոտեցումներ, ըստ որոնց հնարավոր է, որ աշխարհը բաժանվի 5-6 խոշոր միջազգային արժույթների: Ինչ վերաբերում է Հայաստանին, ապա ԿԲ նախագահը նշեց, որ իրենք հետեւում են այդ զարգացումներին, իսկ ազգային դրամն առայժմ կշարունակի կատարել իր դերը:

ԱՄՀ ներկայացուցիչ Ջերոն Քրեմերսը նախ տեղեկացրեց, որ ինքը ներկայացնում է 12 երկրների, այդ թվում Հայաստանին, կազմակերպության գործադիր խորհրդում: Այս միջազգային կառույցը բաղկացած է աշխատակազմից եւ գործադիր խորհրդից: Աշխատակազմի ներկայացուցիչը (Հայաստանում Ջիմ Մաքյուն է) բանակցում է կառավարության հետ եւ հաջողության դեպքում հարցը ներկայացվում է գործադիր խորհուրդ:

Ապա ԱՄՀ բարձրաստիճան պաշտոնյան, որը նաեւ գիտական աշխատանքներով է զբաղվում, անդրադարձավ Հայաստանի տնտեսական կացությանը: Նա եւս ընդունեց, որ վերջին մի քանի տարիներին մեր երկիրը մակրոտնտեսական լուրջ առաջընթաց է արձանագրել: Սակայն կարեւոր համարեց տնտեսական աճի արդյունավետ օգտագործումը եւ սոցիալական ծախսերի ավելացումը, եւ արդյունավետ բաշխումն ու եկամուտների բեւեռացվածության մեղմացումը: Անհրաժեշտ են կառավարման կառուցվածքային փոփոխություններ եւ մասնավորապես դատական համակարգի բարելավում: Ջերոն Քրեմերսը կարեւոր համարեց նաեւ հակակոռուպցիոն ծրագրի իրականացումը եւ հարկային ու մաքսային համակարգերի բարելավումները: Դասախոսության վերջում հյուրը պատասխանեց ուսանողների հարցերին:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Հ. Գ. ԿԲ նախագահ Տիգրան Սարգսյանը հայտնեց այն երկու լավագույն ուսանողների անունները, որոնք շահել էին ԿԲ հայտարարած մրցույթը եւ արժանացել Իսահակ Իսահակյանի անվան կրթաթոշակի՝ մեկ կիսամյակի ընթացքում ամսական 50 հազար դրամ: Նրանք են Արտակ Սահակյանը եւ Համլիկ Թորոյանը:

ԱԶԳ **ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ**

Մի քանի օր հետո նախատեսված են խորհրդարանական լսումներ լեզվի եւ կրթության վերաբերյալ: Ըստ հավաստի աղբյուրների, Ազգային ժողովը պատրաստվում է այնպիսի փոփոխություններ ու լրացումներ կատարել 1993 թ. ապրիլին ընդունված «Լեզվի մասին» ՀՀ օրենքում, որոնք օրինականացնելու են լեզվական ոլորտում աղաղակող ապօրինությունները հանրապետության կյանքի ամենատարբեր բնագավառներում:

Այս աղետը կանխելու նպատակն է հետապնդում հոկտեմբերի կեսերին

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հայոց լեզվի հետեւողական պաշտպանության դիրքերում

լույս տեսած լեզվի պետական տեսչության հիմնադիր ու առաջին պետ Վալերի Միրզոյանի «Լեզվական օրենսդրության տասը տարին» գրքույկ-ահազանգը: 32 էջանոց գրքույկը հրատարակել է «Մաշտոց» միավորումը, գլխավոր եւ պատասխանատու խմբագիրն է բանասիրության թեկնածու Լեւոն Ղազանչյանը:

Հրատարակությունը բաղկացած է հրատարակչի խոսքից, ութ բաժիններից, «Հավելվածից» ու «Ծանոթագրություններից»:

Հեղինակը կարեւորում է լեզվի ազգապահպան եւ պետականաստեղծ գործառույթը: Նա 1990-ից առ այսօր լեզվապայքարը բաժանում է երեք փուլի.

1. 1990-1993. սկսվում է «Հայաստանի անկախության մասին» 23 օգոստոսի 1990-ի հռչակագրով եւ ավարտվում «Լեզվի մասին ՀՀ օրենքի» ընդունմամբ: Վ. Միրզոյանը շարադրում է այս օրենքի ծանր երկունքի շատ համառոտ պատմությունը:

2. 1993-1998. այս փուլում հիմնադրվեց Լեզվի պետական տեսչությունը (1993 թ. հոկտեմբեր): Վ. Միրզոյանը ներկայացնում է տեսչության գործունեության տարբեր ուղղությունները (զանգվածային լրատվամիջոցների, կրթության համակարգի եւ խորհրդարանի լեզվավիճակի հսկողություն, Հայերենի բարձրագույն խորհուրդ եւ այլն):

3. 1998-ից առ այսօր. հեղինակն այս փուլն անվանում է «կարգավորված նահանջի փուլ», որն սկսվեց անհեթեթ «հիմնավորումով» Վ. Միրզոյանին աշխատանքից հեռացնելով: 2000 թ. կեսերից բացահայտ հարձակում սկսվեց լեզվի օրենքի դեմ, մեկը մյուսին հաջորդեցին նրանից ազատվելու կամ ամորձատելու օրենքի նախագծերը (Տարոն Սահակյան, 11 ՀԺԿ-ական պատգամավորներ, «Օրինաց երկիր»): Վ. Միրզոյանը ապացուցում է, որ այս բոլորը բխում են Մոսկվայից, որի առաջ, ըստ նրա, Ռ. Քոչարյանը պարտավորվել է փոխել լեզվի օրենքը՝ ի շահ ՀՀ-ում ռուսաց լեզվի դիրքերի էլ ավելի հզորացման: Միրզոյանը հաստատում է, որ «ռուսերենը Հայաստանում օտար լեզու է, եթե շատ ենք ուզում դասդասել՝ առաջին օտար լեզուն, սակայն ոչ երբեք «երկրորդ մայրենի» լեզուն (էջ 13): Այս փուլում իջեցվեց լեզվի պետական տեսչության կարգավիճակը՝ ընդգրկելով կրթության եւ գիտության նախարարության կառույցի մեջ:

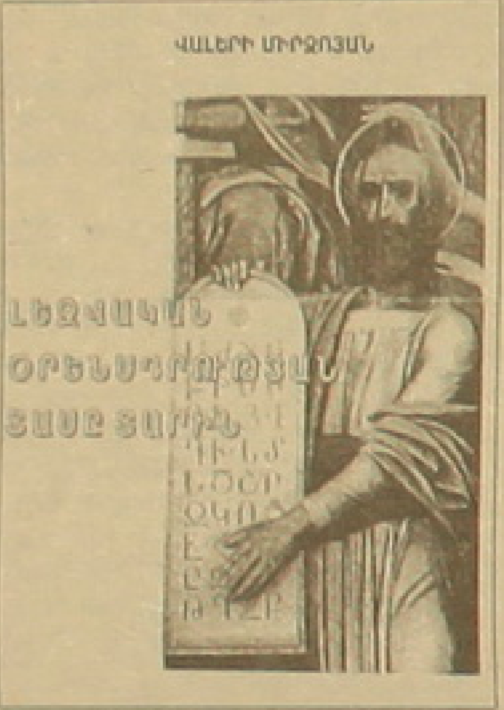

Այնուհետեւ լեզվի տեսչության նախկին պետը խստագույն քննադատության է ենթարկում ՀՀ կառավարության 2002 թ. փետրվարի 18-ին հաստատած «Հայաստանի Հանրապետության լեզվական քաղաքականության պետական ծրագիրը», ցույց տալիս նրա անօրինական կողմերը, «լեզվաքաղաքական, ազգային այս ինքնասպանությունը» հայտարարելով «պետական դավաճանություն» (էջ 16):

«Պետության ղեկավարի լեզվական պատասխանատվությունը» բաժնում, «հանուն արդարության» նշելով հանդերձ, որ «Ռ. Քոչարյանը զգալիորեն բարելավել է հայերենի իմացությունը» (էջ 17), այնուամենայնիվ, հեղինակը նրան եւ կառավարությանը (մասնավորապես ՀՀԿ իշխանավորներին) մեղադրում է ոչ միայն հայերենի նկատմամբ անհոգությամբ, այլեւ հոգեւոր ոլորտն առհասարակ օտարների տնօրինությանը հանձնելու մեջ (էջ 19):

Վ. Միրզոյանի եզրակացությունը հայ մարդու հոգին է այլեկոծում: «Պատերազմ է հայտարարված հայոց լեզվին: Պետության վիթխարի մեքենան գործում է պետության լեզվի դեմ», ահազանգում է նա:

Հեղինակը, սակայն, ամեն ինչ կորած չի համարում: Նա, «ցավոք», հույսը չի կապում «հայերենի մասնագետների, գրողների, առհասարակ մտավորականության հետ», «օտար դրամաշնորհներով բարգավաճող հասարակական կազմակերպությունների», «հեռուստաընկերությունների», «հայոց գրերի 1600-ամյակի գալիք պետական տոնակատարության», ոչ էլ, վերջապես, «ՀՀ ներկա Նախագահի հետ»: «Հայերենը կփրկվի միայն ազգային նոր վերելքով, չորրորդ հայերենափրկիչ փուլը կսկսվի միայն չորրորդ հանրապետության հաստատմամբ», որը «հայերենի պետությունը պետք է լինի, հայերենախոսության, հայերենապաշտության պետություն» (21):

Գրքույկի «Հավելված» բաժինը երկու նյութ է բովանդակում՝ հեղինակի «Պետության լեզուն» տպագրված հոդվածի («ՀՀ», 12 հուլիսի, 1998 թ., «Օր», 25 հուլիսի 2002 թ.) կրճատված տարբերակը եւ «Լեզվի մասին ՀՀ օրենքի» լրիվ շարադրանքը:

Հայ մարդու համար անհնար է առանց ներքին ցասումի կարդալ Վալերի Միրզոյանի այս վերջին հրատարակումը: Դա մի կոչ է բոլորին, ում համար թանկ է մայրենին, ամուր կանգնելու նրա պաշտպանության դիրքերում:

ԳԵՎՈՐԳ ՅԱԶԸՃՅԱՆ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Հենրի Մորգենթաու III-ը դրվատել է Փիթեր Բալաքյանի նոր գիրքը

Փիթեր Բալաքյանի «Այրվող Տիգրիսը: Հայոց ցեղասպանությունը եւ Ամերիկայի դիրքորոշումը» գիրքը, որն ընդգրկվել է «Նյու Յորք թայմսի» լավագույն գրքերի ցանկում, արժանացել է Հենրի Մորգենթաուի թոռան՝ Հենրի Մորգենթաու III-ի դրվատանքի խոսքերին: «Բոստոն գլոբ» ամերիկյան օրաթերթի նոյեմբերի 1-ի համարում տպագրվել է նրա «Ճանաչելով ժողովրդի բնաջնջումը» հոդվածը, որտեղ նա համառոտակի մեկնաբանում է գիրքը՝ արտահայտելով այն տեսակետը, որ մարդկությունը մշտապես չի անտեսել Հայոց ցեղասպանությունը, ինչպես վկայված է Հենրի Մորգենթաուի եւ Փիթեր Բալաքյանի գրքերում:

«Թուրքիայի կառավարության հովանավորությամբ իրագործված հայ ժողովրդի բնաջնջումը հաճախ անվանում են «մոռացված ցեղասպանություն»: Հրեաներին կոտորելու վերջնական վճիռը կայացնելիս Հիտլերն ասել է՝ «Ո՞վ է այսօր հիշում հայերի կոտորածը»: Եվ իրոք, մոտ երեք քառորդ դար Հայոց ցեղասպանությունը մի կողմից մոռացված է եղել, մյուս կողմից՝ կասկածի ենթարկված թուրք ռազմագործների կողմից: Անգամ Մ. Նահանգները թերացել է ճանաչել», հոդվածի սկզբում գրում է նա: Այնուհետեւ Մորգենթաուն ընդգծում է, որ Բալաքյանի նոր գիրքը վկայակոչում է 19-րդ դարավերջի եւ 20-րդ դարի առաջին տասնամյակների ընթացքում հնչած ահազանգերը, որոնցով հեղեղվել էր հայության կյանքը՝ վառելով գթասրտության կրակներ: Իբրեւ օրինակ նա նշում է 1890 թվականին արյունոտ սուլթան Աբդուլ Համիդի հրամանով 200 հազար հայերի կոտորածի մասին, որը սարսափ էր առաջացրել ողջ Եվրոպայում: Մեծ Բրիտանիայի վարչապետ Վիլյամ Գլադստոնը կատարվածն ընկալում է իբրեւ անձնական դեպք, այդ լուրն արագորեն տարածվում է Մ. Նահանգներում նույնկերպ մտածող մարդկանց շրջանում: Բալաքյանի գրքից նա առանձնացնում է 1894 թվականի նոյեմբերի 26-ին Բոստոնում տեղի ունեցած համաժողովը, որի ժամանակ հնչած կրքոտ ճառերն ուղղված էին կանանց իրավունքների պաշտպանությանը: Դրան հաջորդել է «Հայաստանի միացյալ ընկերներ» կազմակերպության գործուն աշխատանքը՝ նոր հիմնադրամներ ստեղծելու ու մարդկանց ինքնագիտակցությունը բարձրացնելու համար:

Հայերի ջարդի մասին իրազեկությունը, գրում է նա, հիմնականում ուժեղանում է 1915 թվականին երիտթուրքերի կազմակերպած ավելի քան 1 մլն հայերի բնաջնջման ժամանակ: «Իմ մեծ հայրն այն ժամանակ Թուրքիայում Մ. Նահանգների դեսպանն է եղել եւ փորձել է ամեն կերպ կանխել այդ հրեշավոր ալիքը: Բալաքյանը գրում է, որ նա մեծ պատասխանատվություն է կրել, վճռականորեն հանդես գալով արյունահեղության մասին իրազեկելով ամերիկյան հասարակայնությանը: Իր քաղաքական բարձր գիտակցությամբ Մորգենթաուն եղել է առաջին բարձրաստիճան դիվանագետը, որն առճակատվել է օսմանյան կառավարության ղեկավարների դեմ», գրում է նա:

Հոդվածի վերջում Մորգենթաու III-ը իր վերաբերմունքն է արտահայտում

Հենրի Մորգենթաու III-ը

հայ ժողովրդի նկատմամբ, ընդգծելով, որ երկարատեւ տառապանքներից հետո հայերի մի մասը սփռվել է աշխարհում, ապրել մեկուսացման մեջ, մյուս մասը հայտնվել է երկաթյա վարագույրի հետեւում: Նրա գնահատմամբ, այսօրվա անկախ Հայաստանում ցեղասպանության հիշատակի կրակը վառ է եւ ձգում է Ամերիկայում ամուր դիրքեր ունեցող հայերին: Իսկ Թուրքիան, ըստ նրա, դեռ շատ հեռու է պատմական ճշմարտությունը ճանաչելու քաջություն ցուցաբերելուց: Նրանք նույնիսկ ոչ վաղ անցյալում փորձում էին վարկաբեկել Մորգենթաուին ու նրա գրքերը: Մինչդեռ, նրա համոզմամբ, թուրքերը պիտի հետեւեն Գերմանիայի օրինակին, որն իր մեղքերը քավեց հրեաների առաջ դրամական փոխհատուցմամբ, հուշակոթողների կառուցմամբ ու Իսրայելի հետ ամուր համագործակցությամբ: Նա համոզված է, որ Մ. Նահանգները դեռ երկար է շարունակելու ահաբեկված մնալ դաշնակից Թուրքիայից՝ հրաժարվելով ընդունել Հայոց ցեղասպանության իրողությունը:

ՌՈՒԶԱՆ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

Դժվարին երկընտրանք. Երկու երանին երբեք չեն մեկտեղվում

Միջնադարյան հայ ճարտարապետական գոհարներից մեկը՝ Կաթողիկե Սբ. Աստվածածին եկեղեցին, թաքնված է Երեւանի... սրտում քաղաքաբնակների աչքից հեռու, խորհրդային բազմահարկ շինություններով շրջափակված, երիզված ավտոտնակների նույնքան անհրապույր շարանով: Բազմիցս լսած լինելով լեզվի ինստիտուտի բակում գտնվող եկեղեցու մասին՝ շատերս չենք էլ փորձել այցելել: Այսօր եկեղեցու եւ լեզվի ինստիտուտի շենքի կնճռոտ «հարաբերությունները» եւ դրանց շուրջ ծավալված հարցը ենթակա են լուրջ տարակարծությունների, որովհետեւ այս շինությունները խորհրդանշելով երկու կարեւոր՝ հոգեւոր եւ գիտական ոլորտներ, ցավալիորեն դարձել են «հակոտնյա» ուժեր:

Միջնադարի հիշողության վավերական այս փաստը հանիրավի մոռացության տալը որքան աններելի է, նույնքան բնականոն՝ նկատի ունենալով հոգեկան ամլության համայնավարական, աթեիստական, կարմիր ժամանակները: Սրբավայրերի, եկեղեցական կառույցների հիմնահատակ ոչնչացումով կամ պղծումով, համայնավարներին, այնուամենայնիվ, չհաջողվեց իրագործել երբեւէ չիրագործելի իրենց ծրագրերը, ինչը վավերացվեց պատմական իրողությամբ. հիմնովին փլուզված համայնավարական գաղափարախոսություն եւ իբրեւ դրա հետեւանք անհատականությունից գրեթե զուրկ զանգվածի այսօրվա դրսեւորումները (բարոյական, հոգեւոր): Քարուքանդի համայնավարական քաղաքականության հետեւանքով Երեւանում կորցրինք երբեք սքանչելի հոգեւոր-մշակութային արժեքներ՝ Սբ. Պողոս-Պետրոս, Սբ. Գր. Լուսավորիչ եւ Գեթսեմանի եկեղեցիները:

Բարեբախտաբար, այդ ժամանակներում (ինչպես եւ բոլոր) կային մարդիկ, ովքեր հասկանում էին դրանց արժեքը եւ ինչ-որ կերպ փորձել են պահպանել: Կաթողիկե Սբ. Աստվածածին եկեղեցին պահպանվել է այսպես՝ ճարահատ պարփակվելով նորակառույց շենքերի հետեւում. գողտրիկ, ասես վախվորած, ինքն իր մեջ ամփոփված Սբ. Աստվածածինը տարել է գլխին եկած բոլոր փորձությունները: 1936 թ. էր, որ սկսեցին քանդել Կաթողիկե եկեղեցին:

Եկեղեցին կառուցվել է XVII դ. մեծ երկրաշարժից հետո՝ 1693-1695 թթ., կառույցը պատկանում էր եռանավ, բազիլիկ, անգմբեթ եկեղեցիների տիպին: 1936-ին, ուշ միջնադարի այս կառույցը քանդելու ժամանակ բացվեցին նախկինում ավանդաբար Սբ. Աստվածածին անունը կրող եկեղեցու հարավային եւ հյուսիսային պատերը, որոնց վրա եղած արձանագրությունները վկայում էին եկեղեցու տարեթիվը՝ 1264 թ.: Այսպես կորստյան մատնված XVII դ. Կաթողիկե եկեղեցու փոխարեն երեւան եկավ XIII դարի Սբ. Աստվածածինը, որն այսօր թաքնված է լեզվի ինստիտուտի բակում: Եկեղեցուն կից՝ փոքրիկ ծածկի տակ, հավատացյալները մոմ են վառում սրբապատկերների հովանու ներքո: Մամռակալած գմբեթն ու պատերը տեղ-տեղ ճաք են տվել, բայց քարի հմայքը պահպանված է, պատերի արանքից տուխս էր բուսել, ջարդված տուֆաքարին աղավնիներ էին թառել, շուրջը խաղաղ էր լքվածության աստիճան՝ կողքին հնուց քանդված եկեղեցու բեկորներով: Հինավուրց կառույցների կողքին միշտ նույն զգացողությունն ես ունենում. անբացատրելի նիրհի մեջ ընկղմված ժամանակի մի թանձրույթ: Կաթողիկե Սբ. Աստվածածին եկեղեցուց բացի Երեւանում Սբ. Սարգիս, Սբ. Հովհաննես եւ Սբ. Զորավոր եկեղեցիները նույնպես քաղաքի կենտրոնից չեն երեւում, թաքնված են շենքերի հետեւում: Բայց վերջիններս անկախությունից հետո արժանացել են հոգածու ձեռքերի ու վերակառուցվել: Կաթողիկե Սբ. Աստվածածինը, չգիտես ինչու, անկախության 12 տարիներին էլ մնացել է անպաշտպան ու մամռակալված: Հիմա արդեն «քողազերծ» է արվում, թափսոցից դուրս են ուզում բերել, որին, սակայն, խանգարում է... լեզվի ինստիտուտի շենքը:

Երեւանցու համար Սայաթ-Նովայի եւ Աբովյան փողոցների խաչաձեւման այս անկյունն անկարելի է պատկերացնել առանց լեզվի ինստիտուտի շենքի, որին իբրեւ ճարտարապետական կառույցի յուրաքանչյուրն իր մոտեցումն ունի, շինարարության տեսակետից, սեյսմակայունության առումով մասնագետներն իրենց կարծիքը կհայտնեն (հանրագիտարանի համար էլ ասացին, որ շենքը սեյսմակայուն չէ):

Եթե պատկերացնենք փողոցի այս հատվածն առանց լեզվի ինստիտուտի շենքի, եկեղեցին իր ամբողջական տեսքով կերեւա՝ թերեւս առանց հավելակառույցի, պարսպակարգ եւ առանց հարակա անհրապույր շինությունների, որոնց եթե փոխարինի վեհարանի ապագա նորակառույցը, տեսարանը գուցե փառահեղ լինի եւ գուցե թե Երեւանի այս հատվածը հոգեւոր կենտրոն դառնա, ինչը չհաջողվեց իրականացնել Սբ. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու խոշորածավալ կառույցի գոյությամբ:

Սակայն մեկ լուրջ վերապահում. վերանալով շենքային հարմարությունից, ճարտարապետական արժեքից եւ այստեղ գործող գիտական հաստատության կենսունակությունից, տարակարծություն չի կարող լինել, որ լեզվի ինստիտուտը պիտի գոյատեւի, ինչ էլ որ լինի: Խնդիր է, թե մենք ի՞նչ ճանապարհ ենք ընտրում. որեւէ բան իրականացնելու համար՝ քանդելո՞ւ, թե՞ կառուցելու: Քանդելով լեզվի ինստիտուտի շենքը, վերանում է քաղաքի մի հատվածի կենսագրություն, փոխարենը կառուցելու ենք (բարեբախտաբար) հոգեւոր տաճար: Իբրեւ լուրջ փաստարկ բերվում է այն հանգամանքը, որ շենքն այլեւս լիարժեքորեն չի ծառայում գիտությանը: Առաջին հարկը զբաղեցրել են սրճարանները, բարերը, եւ քանի որ այսօրվա միտումը տանում է մշակույթի, գիտության աստիճանական քայքայման եւ աչքերիս առաջ լավագույն շենքերը, որտեղ մշակութային հաստատություններն են զբաղեցնում, դառնում են բանկեր, հետագայում գուցե եւ բարեր, ուրեմն ի՞նչ իմաստ՝ լեզվաբանության՝ պատմական նշանակությամբ այս կառույցը (1943 թ. այստեղ է տեղակայվել գիտությունների ազգային ակադեմիան), ո՞ր անարժանին բաժին կհասնի: Բայց այս ե՞րբ հասցրինք իջնել այն աստիճանի, որ հանրագիտարանի, լեզվաբանության, թանգարանի եւ այլ շենքերը կարող են փայ դառնալ դրամատերերի:

Եթե գիտությունը միջոցներ չունի իրեն պահելու, պետությունն էլ դրա ժամանակն ու ցանկությունը չունի, ուրեմն ի՞նչ պիտի լինի այս ոլորտի վիճակն առհասարակ: Գուցե մի օր էլ համալսարաններն ու ակադեմիայի մյուս շենքերը նոր տերեր ունենան: Ծայրահեղ մռայլատեսությո՞ւն է, գուցե:

Ցավում եմ, որ առաջին այցս Կաթողիկե եկեղեցի այս առիթով էր, ուր ափսոսանք զգացի, որ մեր աչքից հեռու մեկուսի տխրության մեջ է ապրում միջնադարի այս հրաշալիքը, բայց եւ անաղարտ միջավայրում: Ինձ թվաց, թե Կաթողիկե Սբ. Աստվածածինը իր այցելուներին առայժմ ինքն է ընտրում...

ՄԵԼԻՆԵ ԲԱԴԱԼՅԱՆ

Միջազգային

Ինքնալուծարվեց PKK-ի իրավաժառանգորդ KADEK-ը

Թերեւս դա պայմանավորված է ԱՄՆ-ի քրդական ծրագրերով

Հետպատերազմյան Իրաքի վարչականորեն վերակառուցման առումով առանձնակի նշանակություն ունեն ԱՄՆ-ի քրդական ծրագրերը: Դրանց իրագործումը ենթադրում է Իրաքի հյուսիսում, թեկուզ դաշնային հիմունքներով, քրդական պետականության ստեղծումը: Այս պայմաններում Իրաքը կանգնում է մասնատման փաստացի սպառնալիքի առջեւ: Թերեւս քրդական ծրագրերի առնչությամբ պատահական չէր քուրդ առաջնորդներ Ջալալ Թալաբանիի եւ Մասուդ Բարզանիի սերտ համագործակցությունն ինչպես պաշտոնական Վաշինգտոնի, այնպես էլ Իրաքում ամերիկյան վարչակարգի հետ:

Սակայն երբ խոսքը վերաբերում է Վաշինգտոնին ու քուրդ առաջնորդներին, համագործակցությունը վերջիններիս համար հլու-հնազանդ ծառայություն է ենթադրում, իսկ քրդական պետականության ստեղծումը հանգում է ԱՄՆ-ի կենսական շահերին: Քանի որ դրանք տարածաշրջանում համահունչ են Իսրայելի շահերին, ուստի Վաշինգտոնին ենթարկվող քուրդ առաջնորդներն ակամա կանգնում են Թել Ավիվի կամքին ենթարկվելու փաստի առջեւ:

Հուլիսի 9-ին թուրքական հանրային հեռուստաէկրանից Անկարայում գործող Եվրասիական ռազմավարական ուսումնասիրությունների կենտրոնի տնօրեն դոկտ., պրոֆ. Ումիթ Օզդաղը նշել է. «Հակաիրաքյան պատերազմի ավարտին Իսրայելի վարչապետը Հյուսիսային Իրաքում 150 հազար հրեա վերաբնակեցնելու մասին արտահայտվեց»: Սրանք այսպես կոչված քրդական եւ արաբական հրեաներն են, որոնց գոյության փաստը շրջանառության մեջ դրվեց վերաբնակեցման հարցի հետ: Ավելին, ինչպես այդ մասին «Վաքիթի» հոկտեմբերի 28-ի համարում վկայում է Աբդուռահման Դիլիփաքը, Բարզանին եւ Թալաբանին Իսրայելի ղեկավարության հետ Հյուսիսային Իրաք 150 հազար քրդական հրեայի վերաբնակեցման համաձայնության են գալիս եւ դա ամրագրում են ստորագրված արձանագրությամբ:

Ուրեմն ամենեւին պատահական չէ, որ Անկարան Իրաք զորք մտցնելու կառավարական որոշումը իսլամական աշխարհին պատճառաբանում էր «Իրաքի հյուսիսում երկրորդ Իսրայելի ստեղծումը կանխելու անհրաժեշտությամբ»: Այլ կերպ, Իրաքի հյուսիսում ձեւավորվող քրդական պետությունը հրեականի հատկանիշներ է ստանում:

Հարցը սակայն սոսկ քրդական եւ արաբական հրեաների Հյուսիսային Իրաքում վերաբնակեցումը չէ, այլ միջքրդական հակասությունները: Նոյեմբերի 11-ին PKK-ի իրավաժառանգորդ KADEK-ի ջոկատների եւ Բարզանիի փեշմերգաների միջեւ տեղի ունեցան զինված բախումներ: Թեեւ ԱՄՆ-ի միջամտությամբ բախումներն առանց ծավալվելու կանխվեցին, նաեւ գերիներ փոխանակվեցին, սակայն դրա հաջորդ օրը հայտարարվեց KADEK-ի ինքնալուծարման մասին:

Օգտվելով առիթից նշենք, որ PKK-ն ստեղծվել էր 1978 թ.-ին: Նրան 2002 թ. ապրիլի 4-ին փոխարինել էր KADEK-ը: Ենթադրվում է, որ KADEK-ին էլ փոխարինի ժողովրդավարական ազատագրություն կուսակցությունը կամ ժողովրդի ժողովրդավարական համագումար անունով մեկ այլ կազմակերպություն, ինչը KADEK-ի ինքնալուծարումը որպես մարտավարական քայլ որակելու հիմք տվեց Թուրքիայի քաղաքական շրջանակներին:

Ըստ երեւույթին, KADEK-ի լուծարման որոշումն ընդունվել է հոկտեմբերի 26-ին, կազմակերպության երկրորդ արտակարգ համագումարում, որը հրավիրվել էր Իրաքի հյուսիսում: Դրա աշխատանքներին, «Ենի շաֆաքի» վկայությամբ, մասնակցել են Եվրոպայից, Միջին Արեւելքի երկրներից եւ Անդրկովկասից ժամանած 364 պատվիրակներ: Ինչ վերաբերում է KADEK-ի լուծարմանը, ապա դա պատճառաբանվել է PKK-ի որդեգրած քաղաքական կուրսին հետամուտ լինելու անհեռանկարայնությամբ, ինչպես նաեւ ստեղծված իրավիճակում նոր եւ առավել ժողովրդավարական կազմակերպություն ստեղծելու անհրաժեշտությամբ, որպեսզի այդ կազմակերպությունը տարածաշրջանային նշանակություն ունենա եւ ոչ թե իր գործունեությունը կենտրոնացնի միայն Թուրքիայի դեմ պայքարում:

Սա նշանակում է, որ KADEK-ը չի կատարել PKK-ի գործունեությունը քաղաքականացնելու միջազգային առաջադրանքը: Այսինքն՝ մնացել է որպես ռազմական կառույց: Իսկ այդպիսի կառույցները, անկախ ԱՄՆ-ի հետ համագործակցությունից կամ քրդական ծրագրերի նկատմամբ դրական մոտեցումից, միշտ էլ խոչընդոտ են դիտվում ծրագրերի իրագործմանը, քանի որ ռազմական ուժը նրան վերահսկողությունից դուրս գալու հնարավորություն է ընձեռում: Ուրեմն KADEK-ի ինքնալուծարումն օրինաչափ է:

ՀԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆ

Ուկրաինան 100 հազար դոլար կվճարի խփված «Տու-154»-ի ամեն ուղեւորի դիմաց

Ուկրաինան Ռուսաստանի եւ Իսրայելի հետ համաձայնեցրել է Սեւ ծովի վրա կործանված «Տու-154» օդանավի զոհերի հարազատներին իր վճարելիք փոխհատուցումների չափը: Ուկրաինայի ԱԳՆ մամլո ծառայության ղեկավար Մարկիան Լուբկիվսկին ՌԻԱ գործակալությանը հայտնել է, որ փոխհատուցումների գումարը համաձայնեցված է, իսկ փաստաթղթերի վիճելի ձեւակերպումների շուրջը բանակցությունները շարունակվում են:

Ռուսաստանյան «Սիբիր» ավիաընկերության «Տու-154» օդանավը 2001 թ. հոկտեմբերի 4-ին Թել Ավիվից Նովոսիբիրսկ թռչելիս Սեւ ծովի վրա խփվել էր ուկրաինացիների զորավարժությունների ժամանակ արձակված C-200 հրթիռով: Դա հաստատվել էր Ուկրաինայի կառավարական միջգերատեսչական հանձնաժողովի եւ ԱՊՀ միջպետական ավիացիոն հանձնաժողովի հետեւություններով: Աղետի հետեւանքով զոհվել էին 78 անձինք՝ 66 ուղեւորներ (առավելապես Իսրայելի քաղաքացիներ) եւ անձնակազմի 12 անդամներ (ռուսաստանցիներ):

ՌԻԱ գործակալության տվյալներով, մինչեւ ընթացիկ նոյեմբերի վերջը Ուկրաինան Ռուսաստանի եւ Իսրայելի հետ համաձայնագրեր կստորագրի զոհվածների ազգականներին փոխհատուցում վճարելու կարգի եւ ժամկետների վերաբերյալ: Զոհված ռուսաստանցիների ազգականների շահերը պաշտպանող փաստաբանների տվյալներով, Ուկրաինան Ռուսաստանին եւ Իսրայելին առաջարկել է զոհերից յուրաքանչյուրի դիմաց սահմանել 100 հազար դոլարանոց փոխհատուցում:

Ավելի վաղ՝ նոյեմբերի 4-ին «Գազետա» էլեկտրոնային թերթը տեղեկացրել էր, թե զոհված ռուսաստանցիներից յուրաքանչյուրի հարազատները կստանան 60 հազար ռուբլի, իսկ իսրայելցի զոհերից յուրաքանչյուրի հարազատները՝ 200 հազարից մինչեւ 1 մլն դոլար:

Եվրոպա ներմուծվող ամերիկյան ապրանքների մաքսատուրքերը զգալիորեն կբարձրացվեն

Եվրամիության եւ ԱՄՆ-ի միջեւ տարիներ առաջ ծավալված առեւտրական պատերազմում Եվրոպան արձանագրեց հերթական հաջողությունը: Երկուշաբթի օրը Առեւտրի համաշխարհային կազմակերպությունը Եվրամիությանը թույլատրեց զգալիորեն բարձրացնել ներմուծման մաքսատուրքերը: Դրա հետեւանքով Եվրոպայում վաճառվող ամերիկյան ապրանքները կթանկանան 8-100 տոկոսով:

Բրիտանական «Ինդիփենդենթ» թերթի տվյալներով, դեկտեմբերին Եվրոպայում ամերիկյան ջինսերի, նարնջահյութի եւ տասնյակ այլ ապրանքների գները կարող են կրկնապատկվել:

Ներկայիս առեւտրական պատերազմն սկսվեց, երբ ԱՄՆ-ը 30 տոկոս հավելյալ մաքսատուրք սահմանեց ներմուծվող պողպատի վրա: Պողպատ արտահանող եվրոպական եւ մյուս երկրները հայցով դիմեցին Առեւտրի համաշխարհային կազմակերպությանը: Վերջինս որոշեց, որ մինչեւ դեկտեմբերի 15-ը ԱՄՆ-ը պարտավոր է չեղյալ հայտարարել իր սահմանած նոր մաքսատուրքերը:

Հակառակ դեպքում Եվրամիությունը կարող է բարձրացնել ներմուծվող ամերիկյան բազմաթիվ ապրանքների, մասնավորապես մարզաշապիկների, տաբատակալների, զուգագուլպաների, լեռնադահուկային մարզահագուստի, գնդիկավոր գրիչների, զուգարանի թղթի, բոուլինգի հանդերձանքի մաքսատուրքերը:

Եվրամիության պատասխան հարվածն ԱՄՆ-ի տնտեսության վրա կնստի տարեկան 2,2 մլրդ եվրո եւ պատժամիջոցների ամենախիստ կիրառությունը կդառնա Առեւտրի համաշխարհային կազմակերպության ամբողջ պատմության մեջ: ԱՄՆ կառավարությունը հայտարարել է, թե համաձայն չէ ԱՀԿ որոշմանը, բայց, այդուհանդերձ, մանրակրկիտ կուսումնասիրի բոլոր պահանջները:

Դիտորդները պատահական չեն համարում, որ միջմայրցամաքային վեճը նոր ուժով է ծավալվել ԱՄՆ նախագահական ընտրությունների նախօրեին: «Ինդիփենդենթը» նույնիսկ պնդում է, թե Եվրամիության ղեկավարները պատժամիջոցների ենթակա ապրանքների ցանկի մեջ գիտակցաբար մտցրել են այն նահանգների ապրանքները, որոնք կարեւոր են Ջորջ Բուշի ընտրական ներուժի առումով:

ԱՐՅՈՒՆՈՏ ՀԱՇՎԵԿՇԻՌ

Իրաքի պատերազմի օրերին զոհվել են մոտ 10 հազար խաղաղ բնակիչներ

«Աշխարհի բժիշկները հանուն միջուկային պատերազմի կանխման» միջազգային միավորման զեկուցագրում նշվում է, որ Իրաքի պատերազմի ընթացքում սպանվել է 21,7-55 հազար մարդ, այդ թվում մոտ 10 հազար խաղաղ բնակիչ: Միավորման բրիտանական մասնաճյուղ «Մեդեկտը» քննություն է անցկացրել վկաների ցուցմունքների եւ բազմաթիվ փաստաթղթերի հիման վրա, նշում է ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ գործակալությունը:

Զեկուցագրի տվյալների համաձայն, պատերազմի օրերին նաեւ վիրավորվել են մոտ 20 հազար խաղաղ իրաքցիներ: Զոհվածների թիվը հաշվելիս «Մեդեկտը» նկատի է ունեցել նաեւ անգլո-ամերիկյան կոալիցիայի զինծառայողներին:

Իրաքյան կողմի տվյալներով, Պարսից ծոցի 1991 թ. պատերազմի ժամանակ զոհվել էին 2278 խաղաղ բնակիչներ: Այս տարվա պատերազմի օրերին ամերիկացի զինվորական պաշտոնյաներն ասում էին, թե հնարավոր ամեն ինչ արվում է խաղաղ բնակչության մեջ զոհերի թիվը նվազագույնի հասցնելու նպատակով:

Պենտագոնի պաշտոնական տվյալների համաձայն, Իրաքից տուն չեն վերադարձել մոտ 400 ամերիկացի զինծառայողներ, ըստ որում նրանց մեծ մասը սպանվել է մայիսի 1-ից՝ պատերազմի պաշտոնական ավարտից հետո: Հազարից ավելի ամերիկացիներ վիրավորվել են:

Այս տարվա մայիսին Ասոշիեյթեդ պրես գործակալությունն առաջին անգամ փորձել էր հաշվել իրաքցի խաղաղ բնակչության զոհերի թիվը: Հինգ շաբաթ տեւած քննության տվյալներով, պատերազմում քաղաքացիական բնակչության կորուստները կազմել են առնվազն 3420 սպանված (1896-ը՝ Բաղդադում): Այն ժամանակ գործակալության թղթակիցները ծանոթացել էին իրաքյան 124 հիվանդանոցներից 60-ի գրառումներին: Բնականաբար, զոհերին վերաբերող տվյալները նման պայմաններում չէին կարող ամբողջական լինել: Շատ հիվանդանոցներում գրառումները եղել էին թերի կամ վնասված: Առանձին հոսպիտալներ ենթարկվել էին կողոպտչական հարձակումների: Բացի դրանից, Ասոշիեյթեդ պրեսի թղթակիցները հաշվի չէին առել այն հիվանդանոցների գրառումները, որտեղ քաղաքացիական եւ զինվորական անձանց զոհերի սահմանազատում չկար: Հետեւաբար, հաշվառումից դուրս էին մնացել հազարավոր զոհեր:

Պ. Ռ.

Իրաքում ձերբակալվել են «Ալ Ղաիդայի» 20 անդամներ

Իրաքի տարբեր քաղաքներում երեքշաբթի օրը տեղի ունեցած հարձակումների ընթացքում սպանվել են 6 իրաքցիներ: Միաժամանակ ամերիկյան օկուպացիոն ուժերի հրամանատարությունը տեղեկացնում է «Ալ Ղաիդայի» ենթադրյալ 20 անդամների ձերբակալման մասին:

Ֆրանսպրեսը հիշեցնում է, որ դրանից երկու օր առաջ Բաղդադի Սադր Սիթի թաղամասում ամերիկյան ծովային հետեւակի զինվորներից մեկը թունդ վիճելով սպանել էր թաղապետին, որն ամերիկացիների հետ գործակցող իրաքցիներից էր: Երեքշաբթի երեկոյան առնվազն 4 հրթիռ է ընկել անգլո-ամերիկյան կոալիցիոն ուժերի կենտրոնակայանի շենքի մեջ: Հաղորդվում է, որ պայթյուններից որեւէ մեկը չի վիրավորվել: Տեսքից դատելով, դրանք եղել են երկիր-օդ դասի 81 միլիմետրանոց հրթիռներ, որոնք քանիցս արդեն օգտագործվել են օկուպացիոն զորքերի կենտրոնակայանի դեմ:

Բասրայում ռումբի պայթյունից սպանվել են 4 իրաքցիներ, այդ թվում 2 ոստիկաններ: 9 այլ անձինք վիրավորվել են: Բաղդադից հարավ՝ Լաթիֆիայի ամերիկյան ռազմակայանի շուրջը տեղի ունեցած փոխհրաձգության ժամանակ սպանվել են 2 իրաքցիներ, 3-ն էլ վիրավորվել են:

Իրաքում ամերիկյան ուժերի հրամանատար, գեներալ Ռիկարդո Սանչեսը հայտարարել է, թե կոալիցիոն ուժերը ձերբակալել են «Ալ Ղաիդայի» ենթադրյալ 20 անդամների, որոնց մեջ կան եմենցիներ, սուդանցիներ, սիրիացիներ եւ եգիպտացիներ: Սանչեսի խոսքերով, կասկածյալները ներկայումս հարցաքննվում են: Միաժամանակ հաղորդվում է, որ Բաղդադից հարավ՝ Դուրայում իրաքյան ոստիկանությունը կանխել է պայթեցումը՝ կալանելով պայթուցիկներով լի շտապ օգնության մի ավտոմեքենա:

Իսրայելը պաշտպանական պատի կառուցմամբ կզավթի պաղեստինյան տարածքի 14,5 տոկոսը

Նոյեմբերի 11-ին ՄԱԿ-ի հրապարակած զեկուցագրի տվյալների համաձայն, Հորդանան գետի արեւմտյան ափին Իսրայելի ձեռնարկած պաշտպանական պատի կառուցումն ունի ոչ միայն պաշտպանական, այլեւ զավթողական նպատակներ: 687 կիլոմետրանոց պատի 11 տոկոսն անցնում է անմիջականորեն Կանաչ գծի երկայնքով:

ՄԱԿ-ի զեկուցագրի տվյալները մեջբերելով, «Հաարեց» թերթը գրում է, որ, ներկայիս ծրագրի համաձայն, կառուցվելու դեպքում պատը կխաթարի 680 հազար պաղեստինցիների կյանքը եւ Հորդանանի արեւմտյան ափին նրանց կզրկի տարածքի 14,5 տոկոսից: Իսրայելի իշխանությունները որպես պաշտպանական պատի կառուցման գլխավոր պատճառ նշում են պաղեստինցի մահապարտ ահաբեկիչների գործողություններից սեփական քաղաքացիներին զերծ պահելու ձգտումը:

ԱԶԳ

Վ. ԹԵՔԵՅԱՆ-125

Հայ բանաստեղծության ազնվականը

Խոսում էինք Թեքեյանի մասին. բանաստեղծ Թեքեյանի, այլ ոչ թե նրա անունը կրող կազմակերպությունների: Բարեկամիս հատկապես հետաքրքրում էր բանաստեղծի դերը հայ պոեզիայում եւ թե ի՞նչ ասել է «հայ բանաստեղծության ազնվական» արտահայտությունը (ինչ-որ գրվածքում նա հանդիպել էր այս ձեւակերպմանը):

Ես հասկացա, որ ոչ միայն աղոտ են բարեկամիս պատկերացումները քնարերգակ Թեքեյանի մասին, այլեւ տկար է նրա իմացությունը Թեքեյան մարդու եւ հասարակական գործչի լայն ճանաչողության առումով:

Եվ ես կփորձեմ պատասխանել բարեկամիս, թե ո՞վ էր 125 տարի առաջ Պոլսի Օրթագյուղ արվարձանում ծնված Վահան Թեքեյանը:

Նրա անունը առաջին անգամ 60-ական թվականների սկզբին լսել եմ համալսարանի փոքրիկ լսարանում սիրված ու մեծարված դասախոս Հրանտ Թամրազյանի շուրթերից: Եվ մենք՝ ապագա բանասերներս, որ շատ բանաստեղծություններ անգիր գիտեինք արեւմտահայ պոեզիայի քանքարներ Դուրյանից, Մեծարենցից, Վարուժանից, Սիամանթոյից, հանկարծ մի նոր անուն... ու մի նոր աշխարհ բացվեց մեզ համար: Համալսարանի մեր սենյակում ձեռքից ձեռք էր անցնում մի քանի տարի առաջ լույս տեսած Վ. Թեքեյանի «Երկեր» քնարական ժողովածուն:

Քու պատկերըդ աչքիս մէջ եւ քու ձայնըդ ականջիս,
Կը թրթռան այս գիշեր, երակներուս մէջ կարծես
Քաղցրահոտ շունչդ է լեցուած, որ կը գգուէ, կ'օրրէ զիս,
Մինչ երեսս ալ կ'անցնին կարծես մատներըդ անտես:

Գրեթե դուրյանական, տերյանական այս տողերը ցնցում էին մեզ եւ մենք լցվում էինք, հարստանում ու թարմանում էր մեր հոգին: Այս տողերը քաղված են «Հրաշալի հարություն» քերթվածների թիվ երկրորդ հատորյակից: Ինքնատիպ, պատկերավոր արտահայտությամբ օժտված Հակոբ Օշականի վերլուծությամբ՝ «Վահան Թէքէեան այս հատորով լիութիւնը կը գտնէ իր տաղանդին: Այդ գիրքը նոյն ատեն տաճար մըն է մեղմ ու սրտառուչ ձայներով թրթռման սրսռող»:

Ի դեպ՝ այս գիրքը լույս է տեսել չորս տարի անց այն բանից հետո, երբ 1910 թվականին Թիֆլիսում լույս տեսնող «Հայ գրողներ» ժողովածուի երկրորդ հատորում զետեղվել է կազմողների (Հովհ. Թումանյան, Աղայան, Փափազյան) կողմից գնահատված՝ «թրքահայ հայտնի գրողներից մեկի»՝ Թեքեյանի բանաստեղծությունների շարքը:

Միայն ճակատագրի երջանիկ պատահականությամբ Վ. Թեքեյանը փրկվեց թուրք յաթաղանից: Փրկվեց... եվ ստեղծագործելով եւս երեք տասնամյակ, շողաց նրա արգասավոր տաղանդը՝ հայ գրականությանը տալով «Կես գիշերեն մինչեւ արշալույս», «Սեր», «Հայերգություն», «Տաղարան» ժողովածուները, արձակ երկեր, հրապարակախոսական հոդվածներ, թատերական գործեր, թարգմանություններ, հուշեր, նամակներ... Նրա քերթվածքներն ու արվեստը բարձր գնահատեցին ժամանակակիցները՝ Սիամանթոն ու Վարուժանը, Չոպանյանն ու Օշականը, Լեւոն Զ. Սուրմելյանն ու Զապել Եսայանը: Մեզանում նրա արվեստով հետաքրքրվեցին Չարենցն ու Ալազանը, Նորենցն ու Տարոնցին: Գրականագիտության բնագավառում Գ. Վանանդեցին ու Աս. Ասոյանը: Ռուսաստանում նրա պոեզիան ու արվեստը արժեւորեցին Վ. Բրյուսովն ու Ն. Տիխոնովը:

Ունենալով փակ բնավորություն, անձնական որոշակի տառապանքներ, վիրավոր հոգի ու զրկանքներ, սակայն նաեւ պայծառ, մաքուր ու անքեն հոգի, Թեքեյանը ապրել է բարդ ու հակասական կյանք: Դառնով հանդերձ անցել է ճեմարանի, ազնվական բանաստեղծի ուղի՝ ստեղծագործելով տարբեր ժանրերով, իր երանգապնակում օգտագործել է վառ ու մաքուր գույներ ու երանգներ, միաժամանակ «բանեցնելով» իր անզուգական քերթվածաչափական տեխնիկան:

Կերպաս հանդերձ՝ անմաստոյց, քօղածածուկ, հոյածեւ,
Կին կամ ոգի, պատի մեռած պալատներէն Պոլիսի,
Պոլսոյ ոգին, խուսափուկ, անքննելի՞, սխալի՞...

Եվ իզուր չէ, որ Ա. Չոպանյանը նրան անվանել է «խոսքի մեծ արվեստագետ», «մարդկային հոգիի բարձրաքնար արտահայտիչ»: Եվ իզուր չէ, որ Բրյուսովը նրա բանաստեղծական ձեւը համարել է «բարձր կատարելության հասած ձեւ»:

Թեքեյան կարդալիս դժվար չէ համոզվել, որ նրա շատ ու շատ քերթվածներ մեր գրականության ամենապայծառ էջերից են՝ ծառացած նրա ներանձնական զգացումներից, վերածած համամարդկային ու մարդասիրական վեհ զգացումների: Եթե տարիներ առաջ մարդերգակ եւ հայերգակ բանաստեղծը մնում էր միայն ընտրյալների բանաստեղծ, ապա այսօր իր տաղանդի ողջ փայլով ու վսեմությամբ ողջ հասակով հառնել է հայ գրականության նորօրյա պատմության մեջ: «Թեքեյանի գրականությունը այսօր ավելի ժողովրդական է, քան քսան տարի առաջ: Ու քսան տարի ետք ավելի եւս ժողովրդականացված պիտի ըլլա ան... Թեքեյան սիրելն ու գնահատելը ճաշակի ու վարժության հարցեր են. կարելի չէ մեկ օրեն սիրել Թեքեյանը. սակայն, անգամ մը սիրելե ետք կարելի չէ մոռանալ անոր խորունկ ու թափանցող արվեստը», գրել է սփյուռքահայ ճանաչված գրականագետ Երվանդ Ազատյանը դեռեւս 1978 թվականին:

Բարեկամիս երկրորդ հարցին պատասխանելուց առաջ, սակայն, հարկ եմ համարում անդրադառնալ Վ. Թեքեյանի կենսագրության որոշ դրվագներին: Նրա աշխատանքային կենսագրությունը սկսվում է 1894-ից՝ ապահովագրական մի ընկերությունում աշխատելով գրագիր: Այնուհետեւ, որպես առեւտրական պաշտոնյա, մեկնում է Լիվերպուլ, հետո հինգ տարի աշխատում է Մարսելում, տարի ու կես՝ Համբուրգում, ուր մեկնելուց առաջ հանդիպում է Արշակ Չոպանյանին, որը իր թերահավատությունն է հայտնում՝ արդյո՞ք Թեքեյանը հաջողություն կունենա առեւտրի ասպարեզում: Եվ ահա 1903թ. նա Չոպանյանին հղում է իր խոստովանությունը. «Իրականութիւնը, ուրեմն, այն է, որ հակառակ այսչափ տարիէ ի վեր ինքզինքս ու երբեմն ուրիշներն ալ խաբելուս՝ զէշ ու զէշէն զէշ վաճառական մըն եմ»:

Եվ քանի որ Թեքեյանը այդ տարիներին զբաղվում է նաեւ գրական-խմբագրական աշխատանքներով, փորձում է ազատագրվել առեւտրից:

Սիամանթոյին գրած նամակում (1904թ.) կարդում ենք. «Համբուրգի գործս չէր քալեր կոր. յետոյ գերմանացիներուն հետ չկրցայ երբեք հաշտուիլ ու լաւագոյն համարեցի... կառքս Աղեքսանդրիա քաշել...»: Այստեղ մեկ տարի անց Թեքեյանը Միքայել Կյուրճյանի հետ ձեռնարկում է «Շիրակ» պարբերականի հրատարակությունը: Այնուհետեւ սկսվում է Վ. Թեքեյանի ազգային-հասարակական-քաղաքական գործունեությունը: Արդեն 1910 թվականին, երբ Թեքեյանը Ե. Օտյանի հետ խմբագրում էին «Արեւելք» օրաթերթը, բանաստեղծը դառնում է քաղաքական հակառակորդների հարձակման թիրախը: Եվ այնուամենայնիվ Թեքեյանը շարունակում է հավատարիմ մնալ իր որդեգրած գաղափարներին ու համոզմունքներին:

1914թ. հրատարակված «Հրաշալի հարություն» գրքի (որը Ե. Օտյանը բնութագրեց որպես հայ բանաստեղծության կոթող) հեղինակը ընտրվելով Հայ Սահմանադրական Ռամկավար կուսակցության կենտրոնական վարչության անդամ եւ Աղեքսանդրիայում հիմնադրելով «Արեւ» թերթը (որը խմբագրել է պարբերական ընդհատումներով մինչեւ կյանքի վերջը), ճակատագրի բերումով փրկվեց եղեռնի արհավիրքից, այնուամենայնիվ 1916-ին գաղափարական հակառակորդի կողմից ենթարկվում է խոշտանգման՝ զրկվելով աջ աչքի լույսից:

Իմ մէկ հատիկս... օհ, ինչպէ՜ս սիրտս վրան կը դողայ,
Երբ կը տեսնեմ քեզմով քեզ.
Քո արցունքովդ քեզի կը պաղատիմ
Ես հիմա,
Որ դուն ալ զիս չլքես...

Եվ սակայն, գրելով այս տողերը, այլ առիթներով նա այնքան չողբաց իր անձնական խոշտանգումի, զրկանքների ու իր հուսահատական մի վիճակի առիթով, որքան որ տառապում էր հայ գրականության վիճակի համար:

Շահան Շահնուրին գրած նամակում նա գանգատվում է. «Իմ կարծիքս է-համոզումս, հաւատքս-որ արտասահմանը հայ պահելու միակ միջոցը հայ գրականութիւն ունենալն է, իսկ ասիկա՝ ծրի կարելի չէ ունենալ: ... Եկուր տես, որ մեր մեծերը հայ նպաստաւորութիւնը ազգապահպանման աւելի նպաստաւոր կը համարեն քան հայ գրականութիւնը...»:

(Որքա՞ն նման է մեր այսօրվա իրողությանը...):

Եվ Թեքեյանը իր ամբողջ կյանքում միշտ նրբանկատ ու հոգատար եղավ այն երիտասարդ գրողների հանդեպ, որոնք հույս եւ հավատ էին ներշնչում նրան: Նա խորին ակնածանքով ու անթաքույց հիացմունքով էր կարդում ու տպագրում իր ժամանակակիցների՝ մեծաքանքար Սիամանթոյի եւ Վարուժանի բանաստեղծությունները:

«Քու բանաստեղծութիւնդ մտքին ճախրանքն է պոռթկումներու մէջ, ուր ամենուն տրուած չէ նոյնիսկ նայիլ, անոր կռիւն է գաղափարները կապելու, ուր պատկերները կը ծնին շեղ ու վեհափառ ու այնչափ լուսաւոր, որ երբեմն նայուածքը կը կուրցնեն», գրել է Սիամանթոյին ուղղված նամակում: Իսկ Վարուժանին, որին փափագել է հրավիրել «Շիրակ»-ին աշխատակցելու, բայց միշտ վարանել է, գրում է. «...Պիտի զարմանաք սակայն՝ «Շիրակ»-ի ներկայ թիւին մէջ, որ միաժամանակ Ձեր ձեռքը կը հասնի, չգտնելով մեզի ղրկած Ձեր քերթուածը: Ասոր համար, ըսե՛մ անմիջապէս՝ թէ գուցէ Ձեզմէ աւելի նախանձախնդիր Ձեր համբաւին՝ քանիցս զայն կարդալէ յետոյ որոշեցի չհրատարակել, որովհետեւ՝ հակառակ ուժով ու աղուոր տողերու՝ ամբողջութիւնը տկար գտայ եւ տեղ-տեղ անհասկնալի մանաւանդ: Բանաստեղծութեան մէջ յստակութիւնը նախընտրած յստակութիւնս չէ, բայց կ'ուզեմ ու պէտք է որ ես գոնէ հասկնամ ինչ որ մութ նկատուի իսկ շատերէն»: Դանիել Վարուժանը իր ավագ գրչեղբորը պատասխանում է սրտառուչ, շնորհակալական նամակով, երախտագիտությամբ, որ «առջի հեղ ըլլալով գրականութեան ճամբուն վրայ կարկառեցիք ինծի»: Նամակագրությունը շարունակվում է եւ ահա 1909թ. «Անահիտ» պարբերականում կարդալով Վարուժանի «Աղբյուրը լույսի» բանաստեղծությունը, շտապում է գրել. «Մեր բանաստեղծութեան անմահ մէկ էջն է»: Եվ այնուամենայնիվ Թեքեյանը ցավով հետ է վերադարձնում «Շիրակ»-ին ուղղված Վարուժանի բանաստեղծությունները՝ իր իսկ ձեռքով մատիտով նշումներ արված, եւ հույս է հայտնում, որ չի նեղանա իրենից, քանի որ ինքը երեւան է հանում երիտասարդի մեկ «պզտիկ մեղքը»...

Այսպիսով, համոզվում ենք, որ Թեքեյանը լինելով իրավ բանաստեղծ, նաեւ անաչառ էր իր գրական ճաշակի ու գնահատումի մեջ, բծախնդիր խմբագրապետ էր ու նաեւ ազնվագույն մարդ՝ ազնվականի կեցվածքով: Նա «Հրաշալի հարություն» գրքի հեղինակն էր, եւ այդ մասին գիտեին ու գիտակցում էին թե Սիամանթոն, թե Վարուժանը:

Հավատարիմ մնալով իր դավանանքին, որպես մարդ, բանաստեղծ, քաղաքագետ Թեքեյանը իր գործունեության հարցերի հարցը համարում էր հայապահպանության խնդիրը Սփյուռքում: Պոլսում հիմնադրված Հայ արվեստի տունը կարկառուն օրինակ էր: Այդ շրջանում 1921 թվականին Հովհաննես Թումանյանի այցը Պոլիս խանդավառում, թեւ է տալիս հայ մտավորականությանը: Ռամկավար Ազատական կուսակցությունը ընդունելություն է կազմակերպում բանաստեղծի պատվին: Կուսակցության անունից Վ. Թեքեյանը ողջունելով մեծ բանաստեղծին, խիստ կարեւորում է նրա առաքելությունը Պոլիս: «Հովհաննես Թումանյան գերագանցապես հայ բանաստեղծն է, հայ երկրին եւ հայ ժողովուրդին սիրովը ներշնչված բանաստեղծը... Մեր ամեն ժամանակի ամենեն ժողովրդական քերթողներեն մեկն է ան... երբ հայ ժողովուրդը կռիվներէ, սովէ, ցուրտէ եւ հիվանդություններէ կը ջարդվի, բանաստեղծը չի կրնար հանգիստ ըլլալ եւ չի կրնար իսկ երգել՝ բացի անզոր կատաղության կամ հուսահատության հազվադեպ ամուլ երգերէ: Որպեսզի բանաստեղծը մնա բանաստեղծ, պետք է ամենեն առաջ հավատա թե պիտի ապրի ժողովուրդը, որմէ կառնէ եւ որուն կուտա իր քերթվածը...»: Այս տողերը տպագրվեցին «Ժողովրդի ձայն» թերթի խմբագրականում:

Անշուշտ, ունենալով իր այս հավատքը, եւ ինչու չէ, ոգեւորվելով նաեւ Թումանյանի՝ ազգին ծառայած կյանքի դրվագներից, Թեքեյանը իր ջանքն ու եռանդը ներդնում է աշխարհով մեկ սփռված հայ որբերի հավաքագրման գործում: «Եթէ ազգը իր որբերը իբրեւ հայ չհոգայ եւ չկրթէ, ազգը վաղը ինք որբ պիտի մնայ, եւ աւելի խեղճ որբ մը պիտի ըլլայ»: Հենց այդ շրջանում (1992թ.) նա ծանոթանում է մի որբ պատանու՝ Զավեն Սուրմելյանի հետ, որի բանաստեղծությունը Օշականի երաշխավորությամբ Թեքեյանը տպագրում է «Ժողովրդի ձայն» թերթում: Այդ պահից ի վեր ստեղծվում է մի անզուգական, պերճախոս ու աստվածային բարեկամություն՝ որբ մի տղայի եւ արդեն համբավավոր բանաստեղծի միջեւ: «Կես գիշերեն մինչեւ արշալույս» ժողովածուում կարդում ենք. «Զաւակի մը շնորհին անգամ, ո՛վ Տէր, զլացար...»: Եվ ճակատագրորեն, Տիրոջ կամքով Թեքեյանը Սուրմելյանի մեջ գտնում է «սրտին, մտքին եւ երազին զավակը»: «Որդեգիր զավակը» ի պատասխան «հոր» անսահման սիրուն ու նվիրումին, պատասխանում է «որդիական» ջերմ զգացումներով, անկեղծ սիրով: Եվ ինչպես բոլոր հոգատար հայրերը, Թեքեյանը եւս, երբ հիվանդանում է իր զավակը, աղոթքներով դիմում է Աստծուն՝ պահել, պահպանել, կյանք շնորհել իր զավակին.

Տղաս հիւա՜նդ...: Տէ՛ր, Տէր: Միայն աղօթք, աղաչանք,
Արտասուախառն, հոգեբուխ աղօթք ունիմ քու առջեւդ...

Իսկ նրանց բարեկամությունից երկու ամիս անց, ճակատագրի հեգնանքով Թեքեյանը առհավետ բաժանվում է տասնվեցամյա Սուրմելյանից: Սակայն նրանց հոգեւոր կապը շարունակվում է նամակագրությամբ: Թեքեյանը ողջ էությամբ իրեն զգում է հայր եւ իր հեռավոր զավակին ամեն անգամ կարոտալի, սրտառուչ խոսքեր է գրում: Պատահաբար հին թերթերի մեջ գտնելով Սուրմելյանի ոտանավորները, նա ոգեւորված գրում է (1924թ.). «Եւ գիտե՞ս ինչ անցաւ մտքէս... Քեզի եւ ինծի աղուոր հաճոյք մը պատճառելու համար՝ բոլոր ոտանաւորներէդ շատ մաքուր տպագրութեամբ հատորիկ մը կազմել եւ յանկարծ անոր անակնկալը ընել քեզի: Ըսէ՛ ընե՞մ, չընե՞մ. յառաջաբանո՞վ մը, առա՞նց յառաջաբանի, ինչպէ՞ս...»: Սուրմելյանը այս նամակին պատասխանում է առանց ուշացումի. «Երբեք մտքէս անցած չէր, որ ես ալ կրնայի «գիրք գրել»: Ինչ ալ խանդավառութեամբ լուր կուտաս ինծի: Ես հիացայ հիացումիդ վրայ: Գալով «Յառաջաբան»ին, ըսեմ, որ ինծի համար ասկէ մեծ պատիւ դժուար է գտնալ...»:

1924թ. Փարիզում Թեքեյանի անձնական միջոցներով հրատարակվում է Սուրմելյանի առաջին գրքույկը՝ «Լոյս Զուարթ» խորագրով: Սուրմելյանը երախտագիտությամբ գրում է. «... առաքեալի մը չափ սուրբ եւ անձնազոհ բարութեանդ համար միայն սա ունիմ փոխադարձօրէն տալիք. աւելի աշխատանք, աւելի աշխատանք, մինչեւ վերջ աշխատանք, որպէսզի այսպիսի ձեւով այնքան մեծնամ, որպէսզի «զաւակի» պատկերս այնքան կատարեալ եւ հարազատ ըլլայ, որ յոյսդ եւ հաւատքդ արդարօրէն վարձատրուին...»:

Վիշտն ու թախիծը իր մեջ խտացրած այս Մարդը, սակայն իր մեջ կրում էր հոգեւոր կապի գեղեցկությունը, «հոր եւ զավակի» այս աննախադեպ պատմությունները, որոնք աչքի են ընկնում ազնվական վեհությամբ:

Վահան Թեքեյան: Գործ Երվանդ Քոչարի: 1924 թ., Փարիզ:

Թեքեյանի վեհանձն հոգու, մարդկային բարձր նկարագրի, ծանրակշիռ մտավորականի, ազնվական կեցվածքի փայլուն մի փաստ հիշատակենք եւս:

Հայտնի է, որ Վ. Թեքեյանի «Հոգեր» խորագրով բանաստեղծությունների ժողովածուն լույս է տեսել Փարիզում, 1901 թվականին: Եվ հայտնի է, որ տակավին երիտասարդ բանաստեղծի առաջին գիրքը ենթարկվում է անողոք քննադատության: Նույնպես տակավին, երիտասարդ գրագետ Միքայել Կյուրճյանը, որն աշխատակցում էր Կահիրեում հրատարակվող «Փարոս» օրաթերթին, հանդես է գալիս «Հարբուխ բանաստեղծ մը» հեգնող վերտառությամբ երգիծական մի «անգութ» գրախոսությամբ: Երիտասարդ գրաքննադատը բանաստեղծի տրամադրությունը նմանեցնում է «գիշերային երկար թափառումներու ատեն ցրտառութեամբ ստացուած հարբուխի մը» եւ խորհուրդ է տալիս. «Քիչ մը դուրս եկո՛ւր մութին սահմաններէն, բաց օդին, արեւին եկո՛ւր, կեանքի ջերմութիւնը եւ լոյսը կուշտ ու կուռ վայելէ եւ նայէ որ ժամ առաջ անցունես աս հարբուխը, որ տակաւ մուսան տարածելու, արիւնը ջուր ու լորձունք դարձնելու վրայ է»: Հետագայում, իհարկե, Կյուրճյանը զղջում է իր գրածի համար, մանավանդ որ Թեքեյանը նրան պատասխանում է վեհանձնաբար, հույս հայտնելով, որ գուցե երիտասարդ գրագետը իր ժողովածուն ընթերցել է հապճեպ: Բանաստեղծի ներողամիտ նամակը հուզում, ամաչեցնում է քննադատին: «... Արցունքի մէջս սուր խղճի խայթ մը, ցաւագին գիտակցութիւնը անտեղի կերպով վիրաւորած ըլլալու փափուկ եւ ազնուական հոգի մը»: Երիտասարդ բանաստեղծի եւ երիտասարդ գրաքննադատի հետագա բարեկամությունը, սկսյալ 1904 թվականից, տեւում է ավելի քան քառասուն տարի եւ ոչ մի անգամ չի հիշատակվում որեւէ կշտամբանքով, մտածելու, խորհելու տեղիք է տալիս Կյուրճյանին: Նա գրեթե տառապում է, խղճի խայթ զգում, հատկապես մեծ բարեկամի մահից հետո:

«Արեւ» օրաթերթի նախկին խմբագիր Երվանդ Ազատյանը հորդորում է Կյուրճյանին քավել իր «մեղքը»: Եվ ահա 1965թ. «Արեւ» օրաթերթում տպագրվում է Կյուրճյանի «մեղայագիրը», ավա՜ղ, սակայն նրա ողբերգական մահից մի քանի օր հետո: «Եթէ այսօր, այնքան տարիներ յետոյ կը հրապարակեմ գրական-եթէ ոչ... քրէական- յանցանքս, զայն հրապարակաւ քաւելու համար է, եւ պատմական մեծարանք մը ընելու համար բարեկամիս խնկելի յիշատակին»:

Սա իրավ հոգեցունց մի դրամա էր, որին անդրադարձել են գրեթե բոլոր նրանք, ովքեր փորձել են գրել Թեքեյանի մասին:

Ճակատագրի բերումով հայտնվելով արեւմտահայ պոեզիայի եւ սփյուռքահայ պոեզիայի սահմանագծում Թեքեյանին վիճակվեց լինել սփյուռքահայ առաջին եւ իրավ բանաստեղծը: Հ. Օշականը շիտակ ու ազնիվ, զգաստացնող ու վերահաստատող մի դիտողություն ունի. «Վահան Թէքէեան իրաւ բանաստեղծ մըն էր. մեր իրաւ բանաստեղծներէն Պէշիկթաշլեանին, Դուրեանին, Մեծարենցին, Վարուժանին, Սիամանթոյին չափ: ... Արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը-իրաւը անշուշտ-չի բաժնուիր հակամարտ ճակատներու...: Վարուժանի եւ Սիամանթոյի քերթողական գործը չի պատկանիր կուսակցութեան մը: Ոչ ալ Վահան Թէքէեանը մենաշնորհ մըն է ուրիշ կուսակցութեան մը: Անոնք երեքն ալ հայ ժողովուրդին ազնուական-արուեստի մէջ-տաղանդաւոր զաւակներն են»:

Եթե նրանցից երկուսը զոհ գնացին Մեծ եղեռնին, ապա Թեքեյանը ճակատագրի բերումով ապրեց մինչեւ 1945 թվականը, ապրեց դժբախտ ու դառնագին մի կյանք եւ ճակատագրի հեգնանքով իր մահկանացուն կնքեց բարեկամներից ու ընկերներից հեռու, օտարների հայացքի տակ. եւ ինչպես պրոֆեսոր Ա. Սանջյանն է նշում. «հայ ազգը չէր սորված իրեն ծառայողները վարձատրել՝ իրենց արժէքին համեմատ»:

Սա է իրավ բանաստեղծի կյանքի ու գործի իրավ դրաման, որը սակայն ազնվական ճակատագիր է «ու կը կրէ երանգը ցեղային մեր տրտմութեան»:

ՍԵՐԳԵՅ ԳԱԼՍՏՅԱՆ

Արմեն Սարգսյան. «Ամբողջ խաղի ընթացքում Մյուլլերն աչքերիս էր նայում»

«Արարատի» կրկնակի հաղթանակի 30-ամյա հոբելյանի տոնակատարություններին մասնակցելու համար ԱՄՆ-ից Երեւան էր ժամանել նաեւ թիմի կենտրոնական պաշտպան Արմեն Սարգսյանը: 1990-93 թթ. նա «Արարատի» գլխավոր մարզիչն էր, որի գլխավորությամբ արարատցիները 10 տարի առաջ նվաճեցին Հայաստանի չեմպիոնի ու գավաթակրի տիտղոսները: 1994-98 թթ. Արմեն Սարգսյանը ղեկավարել է ֆուտբոլի ՀՀ ֆեդերացիան: Արդեն չորս տարի է, ինչ նա բնակվում է Լոս Անջելեսում: Այսօր ֆուտբոլի անվանի վետերանը խմբագրության հյուրն է:

- Չորսամյա ընդմիջումից հետո Դուք կրկին հայրենիքում եք, հարազատ շրջապատում, նախկին թիմակիցների հետ: Ինչպիսի՞ զգացումներ ունեցաք:

- Անչափ ուրախ եմ կրկին գտնվելու մայր հայրենիքում, ընկերների, բարեկամների շրջապատում: Զգացված եմ, որ 30 տարի անց ժողովուրդը հիշում է մեզ, գնահատում մեր աշխատանքը, մեծարում արդեն վետերան դարձած արարատցիներին: Անչափ շնորհակալ եմ տոնախմբության կազմակերպիչներից, որ հնարավորություն ընձեռեցին կրկին հանդիպելու թիմակիցներիս, նրանց հետ վայելելու ֆուտբոլային խաղի հաճույքը:

- ԱՄՆ-ում սիրած մարզաձեւի հետ կապը չե՞ք խզել:

- Առաջին տարում մարզում էի ԱՄՆ-ի 3-րդ լիգայի առաջնության մասնակից «Հայլենդերսին», որը բավական բարձր կարգի թիմ էր: Հետո աշխատեցի «Հերոսներում»: Միաժամանակ աշխատում էի Հայկական բարեգործական միության ֆուտբոլի դպրոցում՝ մարզելով պատանիներին: Հետագայում այդ նույն դպրոցում առաջարկեցին մենեջերի պաշտոնը: Պիտի համակարգեի դպրոցի 5 մարզիչների աշխատանքը՝ միաժամանակ շարունակելով մարզչական գործունեությունը: Իմ սաներից շատերը Համահայկական 3-րդ խաղերում արժանացան չեմպիոնի տիտղոսին: Ցավոք, հնարավորություն չունեցա թիմի հետ Հայաստան ժամանելու: Ներկայում առողջական վիճակի պատճառով արդեն մեկ տարի է, չեմ աշխատում: 11 ամիս դեռ պիտի բուժվեմ, հետո պարզ կդառնա, թե կկարողանա՞մ կրկին զբաղվել մարզչական գործունեությամբ:

Պետք է նշեմ, որ այսօր ամերիկյան ֆուտբոլը շատ արագ քայլով է զարգանում, աշխատանքները ճիշտ ձեւով են կազմակերպվում, էլ չեմ ասում կանանց ֆուտբոլի մասին, որ ուժեղագույններից մեկն է աշխարհում: Շաբաթ-կիրակի օրերին մոտ 20-30 խաղադաշտերում երեխաների մասնակցությամբ առավոտից մինչեւ երեկո միմյանց փոխարինելով հանդիպումներ են անցկացվում: ԱՄՆ-ում հատուկ ծրագիր է մշակված եվրոպական ֆուտբոլի զարգացման համար: Եվ արդյունքն արդեն առկա է. ԱՄՆ-ի հավաքականն արդեն 3 անգամ հանդես է եկել ֆուտբոլի աշխարհի առաջնություններում:

- Մտովի վերադառնանք այն երանելի ժամանակները, երբ «Արարատը» վերելքով էր հանդես գալիս ԽՍՀՄ առաջնություններում: Այն ժամանակ զգո՞ւմ էիք, որ իրոք մարզական սխրանք եք գործել՝ նվաճելով երկրի չեմպիոնի տիտղոսն ու բյուրեղապակյա գավաթը:

- Այն տարիներին թիմի առջեւ մեկ խնդիր էր դրված. յուրաքանչյուր խաղում խաղադաշտ դուրս գալ հաղթելու վճռականությամբ: Այն ժամանակ ոչ մեկիս մտքով չէր անցնի, որ 30 տարի անց մեզ կրկին հիշելու են, մեծարելու են: Սակայն, բարեբախտաբար, կան անձնավորություններ, ովքեր կազմակերպեցին թիմի հոբելյանական տոնակատարությունը, հրավիրեցին մեզ: Հիշում եմ, երբ չեմպիոն դարձանք ու մեզ մեծարում էին, նստած էի Ալեքսանդր Կովալենկոյի կողքին: Ու երբ նայեցի նրան, զգացի, որ արտասվում է, ասացի. «Շուր ջան, ի՞նչ է պատահել»: Պատասխանեց. «Արմեն ջան, այսքան տարի ֆուտբոլ եմ խաղացել, երազել եմ չեմպիոն դառնալ եւ ահա երազանքս վերջապես իրականացել է: Կարող եմ արդեն հանգիստ լինել, իրականացած երազանքով հրաժեշտ տալ ֆուտբոլին»: Իսկ ես, 20 տարեկան երիտասարդս, կարծում էի, թե մոտակա տարիներին մեկ անգամ եւս չեմպիոն կդառնանք: Չէի պատկերացնում, թե որքան դժվար է կրկին չեմպիոնական բարձունքը նվաճելը: Իզուր չեն ասում, որ չեմպիոն դառնալն ավելի հեշտ է, քան ուժեղագույնի տիտղոսը պահպանելը:

Իհարկե, իմ լավատեսությունը հիմնված էր այն բանի վրա, որ «Արարատն» իրոք ուժեղ էր: Սակայն, հետագա 30 տարիներին, ցավոք, այլեւս մեծ նվաճումների չհասանք, բացառությամբ 1975 թ. ԽՍՀՄ գավաթակրի եւ 1976 թ. գարնանային առաջնության 2-րդ մրցանակակրի տիտղոսների: Ճիշտ է, ԽՍՀՄ-ը փլուզվեց, սակայն այժմ առանձին պետություն ենք, մեր թիմերն ու հավաքականները մասնակցում են միջազգային մրցաշարերի:

- Դուք բախտավոր աստղի տակ եք ծնվել: 20 տարեկանում միանգամից ընդգրկվեցիք «Արարատի» հիմնական կազմում եւ դարձաք չեմպիոն ու գավաթակիր: Ձեր մուտքը շռնդալից ստացվեց, թեեւ երիտասարդ տարիքին, հասուն խաղ ցուցադրեցիք: Տարիքային տարբերությունն ինչպե՞ս էր անդրադառնում խաղընկերների հետ փոխհարաբերություններում:

- Խաղադաշտում տարիքային տարբերություն երբեք չեմ զգացել մեր փոխհարաբերություններում, որովհետեւ հիմնականում իմ պարտականությունները կատարել եմ, փորձել եմ օգնել նաեւ խաղընկերներիս: Իհարկե, նրանք էլ, առաջին հերթին Ալեքսանդր Կովալենկոն, նաեւ Նորիկ Մեսրոպյանը, Ալյոշա Աբրահամյանը, Էդուարդ Մարգարովը, Արկադի Անդրեասյանն իրենց խորհուրդներով միշտ օգնել են ինձ: Իսկ առօրյա կյանքում, իհարկե, զգում էի այդ տարբերությունը: Թիմում էլ նույնն է, ինչ բանակում: Եթե, ասենք, կինոդահլիճում նստած ես, տարիքով ֆուտբոլիստը ներս է մտնում, պետք է տեղդ զիջեիր նրան: Դա հարգանքի դրսեւորում է խաղընկերոջ նկատմամբ, թեկուզ հնարավոր է, որ նա թիմի հիմնական կազմում չի խաղում: Երեւի թե նման վերաբերմունքի հետեւանքն էր, որ խաղընկերներիս կողմից փոխադարձ հարգանքի ու վստահության էի արժանանում, հետագայում էլ թիմում երկար տարիներ հանդես եկա:

- Ո՞րն է ձեր ֆուտբոլային կենսագրության ամենահիշարժան խաղը: Դուք շատ ֆուտբոլիստների դեմ եք խաղացել: Նրանցից ո՞վ է ամենամեծ տպավորությունը թողել ձեզ վրա:

- Հիշարժան հանդիպումներ շատ են եղել: Կնշեի առաջին հերթին գավաթի եզրափակիչը, առաջնության վերջին խաղը «Զենիթի» հետ: Սակայն կցանկանայի հատուկ առանձնացնել «Բավարիայի» հետ խաղերը: Այսպիսի դեպք տեղի ունեցավ: Մյունխենի օլիմպիական մարզադաշտի հանդերձարանում նախապատրաստվում էինք «Բավարիայի» հետ առաջին հանդիպմանը: Տղաներից մեկը բացականչեց. «Բավարիայի ավտոբուսը ժամանեց»: Բոլորս նետվեցինք դեպի հանդերձարանի պատուհանները, վարագույրների արանքից սկսեցինք գաղտագողի նայել մրցակցի ֆուտբոլիստներին՝ մեկս մյուսին ասելով. «Տես Մայերը, ահա Բեկենբաուերը, Մյուլլերը, Հյոնեսը...»: Մեզ համար նրանք ֆուտբոլային «աստղեր» էին, արտասովոր ֆուտբոլիստներ: Տարիներ անց, երբ մարզիչ էի աշխատում, հասկացա, որ նման պահվածքով մենք արդեն խաղից առաջ հոգեբանորեն զիջել էինք մրցակցին: Որովհետեւ մի տեսակ վախի զգացումն էր համակել մեզ: Սակայն երբ խաղադաշտ մտանք ու խաղացինք, զգացինք, որ նրանք էլ մեր նման ֆուտբոլիստներ են, ճիշտ է՝ պրոֆեսիոնալ, ավելի լավ պայմաններում մարզվող: Եվ զգացինք, որ կարող ենք նաեւ հաղթել:

Այդ խաղերում ես Մյուլլերին էի հսկում: Շատերի դեմ եմ խաղացել, սակայն նրա նման ֆուտբոլիստի դեռ չէի հանդիպել: Ամբողջ խաղի ընթացքում Մյուլլերն աչքերիս էր նայում: Երկու պահ եղավ, մեկը Մյունխենում, մյուսը՝ Երեւանում, որ ես մի պահ հսկողությունից դուրս թողեցի նրան եւ մեր դարպասին անմիջապես վտանգավոր պահ ստեղծվեց: Հետագայում հասկացա, որ ֆուտբոլիստի աչքերին նայելիս կարելի է որոշել, նա պատրա՞ստ է քեզ հսկելու, թե՞ ոչ:

- Ճակատագրի բերումով, ԽՍՀՄ վերջին առաջնություններում ձեզ էր վիճակված գլխավորելու «Արարատը»: Եթե ԽՍՀՄ-ը չփլուզվեր, ֆուտբոլիստների այդ սերունդը կարո՞ղ էր հաջողությունների հասնել:

- 1991 թ. «Արարատը» ԽՍՀՄ վերջին առաջնությունում 7-րդ տեղը գրավեց: Հաջորդ տարի ծրագրել էինք մտնել լավագույն հնգյակ, նաեւ պայքարել մրցանակային տեղերի համար: Սակայն մարզչի համար կարեւորը միայն մրցաշարային աղյուսակում բարձր տեղ զբաղեցնելը չէ: Կարեւորվում էր նաեւ երկրի տարբեր հավաքականներում ֆուտբոլիստներ ունենալը: Բավական ժամանակ մենք հավաքականներում պատվիրակներ չունեինք: Եվ ահա սկսեցին ազգային հավաքական հրավիրել Պոդչիվալովին, Սուքիասյանին, Սարգիս Հովհաննիսյանին, Ալբերտ Սարգսյանին: Երկրորդ հավաքականի թեկնածու էր Հարություն Աբրահամյանը, երիտասարդականի համար պատրաստել էինք Մխիթարյանին, Շահգելդյանին, Արմեն Պետրոսյանին: Ցավոք, ԽՍՀՄ-ը փլուզվեց, «Արարատն» էլ կարճ ժամանակում զրկվեց իր մի շարք առաջատար ֆուտբոլիստներից: Հակառակ դեպքում, համոզված եմ, կլինեին հաջողություններ:

- Հետեւո՞ւմ եք Հայաստանի ֆուտբոլային իրադարձություններին:

- Բնական է, հետեւում եմ, հիմնականում թերթերի միջոցով: Ընդհանուր առմամբ ուրախ եմ, որ վերջապես մեր պատանեկան հավաքականները հաջող մրցելույթներ ունեցան: Սա վկայում է, որ մանկապատանեկան ֆուտբոլին լուրջ ուշադրություն է հատկացվում եւ արդեն որոշակի առաջընթաց է նկատվում: Իհարկե, դժվար է միանգամից ոտքի կանգնեցնել հայկական ֆուտբոլը, դրա համար համալիր ծրագիր ու ժամանակ է անհրաժեշտ:

Եվրոպայի չեմպիոնին 27,5 մլն շվեյցարական ֆրանկ պարգեւավճար է սպասում

2004 թ. Պորտուգալիայում կայանալիք Եվրոպայի առաջնության ընդհանուր մրցանակային հիմնադրամը կկազմի 200 մլն շվեյցարական ֆրանկ: Այս մասին որոշում է կայացվել Կիեւում անցկացված ՈՒԵՖԱ-ի գործկոմի նիստում: Եզրափակիչ փուլի 16 հավաքականներից յուրաքանչյուրը միայն մասնակցության համար կստանա 7,5-ական մլն շվեյցարական ֆրանկ: Խմբային մրցաշարում յուրաքանչյուր հաղթանակի համար թիմին կտրվի 1 մլն ֆրանկ, ոչ-ոքի արդյունքի դեպքում՝ կես մլն: Բացի այդ, քառորդ եզրափակիչ մտնելու դեպքում հավաքականները կպարգեւատրվեն լրացուցիչ 3-ական մլն ֆրանկով, կիսաեզրափակիչի մասնակիցները՝ եւս 4-ական մլն ֆրանկով: Եզրափակչում պարտված թիմին որպես սփոփանք կհանձնվի 6 մլն ֆրանկ, իսկ Եվրոպայի չեմպիոնը լրացուցիչ կստանա եւս 10 մլն ֆրանկ պարգեւավճար: Այսպիսով, Եվրոպայի չեմպիոնն առավելագույնը կարող է 27,5 մլն ֆրանկ վաստակել, եթե հաղթի նախնական փուլի բոլոր 3 հանդիպումներում: Համեմատության համար նշենք, որ Հոլանդիայում եւ Բելգիայում 2000 թ. կայացած Եվրոպայի առաջնության ընդհանուր մրցանակային հիմնադրամը 120 մլն շվեյցարական ֆրանկ էր: Գործկոմի նիստում քննարկվել է նաեւ Եվրոպայի առաջնության նախապատրաստական աշխատանքների ընթացքը: Կազմակերպիչները հավաստիացրել են, որ բոլոր 10 մարզադաշտերը, որոնցում տեղի կունենան առաջնության հանդիպումները, շահագործման կհանձնվեն ժամկետին: ՈՒԵՖԱ-ի ղեկավարությունն իր գոհունակությունն է հայտնել նախապատրաստության ընթացքից՝ համոզված լինելով, որ առաջիկա առաջնությունը գերազանցելու է նախորդներին:

Գործկոմը որոշում է ընդունել 2005 թ. ֆուտզալի Եվրոպայի առաջնությունը Չեխիայում անցկացնելու վերաբերյալ:

Էնդի Ռոդիկը սկսեց հաղթանակով

Հյուստոնում ընթացող տղամարդկանց թենիսի աշխարհի ոչ պաշտոնական առաջնությունում իրենց մրցավեճը սկսեցին նաեւ «կարմիր» խմբում ընդգրկված մասնակիցները: Աշխարհի թիվ 1 թենիսիստ Էնդի Ռոդիկը մրցաշարը սկսեց հաղթանակով: Նա պարտության մատնեց փորձառու իսպանացի թենիսիստ Կառլոս Մոյային (6-2, 3-6, 6-3): Խմբի մյուս մրցախաղում գերմանացի Ռայներ Շուտլերը հաղթեց արգենտինացի Գիլյերմո Կորիային (6-3, 4-6, 6-2): Մրցումներ են անցկացվում նաեւ զուգախաղում: Այստեղ եւս մասնակիցները բաժանվել են 2 խմբի՝ յուրաքանչյուրում 4-ական զույգ: «Կարմիր» խմբում գերազանց են հանդես գալիս Մայք եւ Բոբ Բրայան եղբայրները, որոնք մրցակիցների նկատմամբ հաղթանակներ են տոնել: Վերջին հաղթանակը նրանք տարել են հանրահայտ Յոնաս Բյորքման-Թոդ Վուդբրիջ զույգի նկատմամբ (4-6, 6-3, 7-6):

ՇԱԽՄԱՏ

Առաջին պարտիան՝ ոչ-ոքի

Նյու Յորքում մեկնարկեց աշխարհի 13-րդ չեմպիոն Գարի Կասպարովի եւ «Ֆրից-8» համակարգչային ծրագրի միջեւ շախմատային յուրօրինակ մրցամարտը: Մրցակիցները կանցկացնեն չորս պարտիա դասական շախմատի կանոններով: Հիշեցնենք, որ խաղն ընթանում է ոչ

թե իրական խաղատախտակի շուրջ, այլ եռաչափ տարածքային պատկերի վրա, իսկ քայլերը կատարվում են ձայնային ազդանշանի միջոցով: Մրցակիցների առաջին պարտիան 37-րդ քայլում ավարտվեց ոչ-ոքի: Խաղարկվեց սլավոնական պաշտպանության տարբերակը: Կասպարովը շուտով զինվոր զոհաբերեց եւ ակտիվ դիրք ստացավ: Հետագայում նա ոչ միայն հետ բերեց զինվորը, այլեւ որակ շահեց: Սակայն առավելությունը զարգացնել չհաջողվեց. համակարգչային ծրագիրը հստակ քայլերով կարողացավ հավերժական շախի շնորհիվ հասնել ոչ-ոքի արդյունքի:

Մրցախաղի ավարտից հետո Գարի Կասպարովը նշել է, որ ինքը հաղթելու լավ հնարավորություններ ուներ, սակայն չկարողացավ օգտագործել առավելությունը: Կասպարովը խոստովանել է, որ մի փոքր անսովոր է նման պայմաններում խաղալը, երբ քայլերը կատարվում են ոչ թե ձեռքով, այլ ձայնային հրահանգի միջոցով: Ուստի աշխարհի չեմպիոնին նոր պայմաններին հարմարվելու համար ժամանակ է անհրաժեշտ:

«Ֆրից-8»-ի գլխավոր կոնստրուկտոր եւ ծրագրավորող Ֆրանս Մորշը լիովին գոհ էր արդյունքից: Նա նշել է, որ շատ ուրախ է համակարգչի վստահ խաղի համար: Դա իրոք գեղեցիկ պարտիա էր:

«Լեսթերը» հրաժարվեց Դինից

Անգլիայի պրեմիեր-լիգայի հետնապահներից մեկը՝ «Լեսթերը», հրաժարվեց 35-ամյա վետերան Բրայան Դինի ծառայություններից: Անգլիայի լիգայի գավաթի մրցաշարի հերթական խաղում «Աստոն Վիլլայից» պարտություն կրելուց հետո թիմի գլխավոր մարզիչ Միկի Ադամսը Դինին առաջարկել էր նոր թիմ որոնել: 35-ամյա հարձակվողը մի քանի օր անց համալրեց «Վեստ Հեմի» շարքերը: Դինը դարձավ երրորդ նորեկը թիմի նոր գլխավոր մարզիչ Ալան Պարդյուի օրոք: Մինչ այդ, «Վեստ Հեմ» էին տեղափոխվել Խայդեն Մուլինզն ու Ռոբի Ստոկդեյլը: Հարկ է նշել, որ Բրայան Դինը 1992 թ. կազմավորված Անգլիայի պրեմիեր-լիգայի անդրանիկ գոլի հեղինակն է: Ֆուտբոլային իր կենսագրությունում նա կրել է «Շեֆիլդի», «Լիդսի», «Բենֆիկայի», «Միդլսբրոյի» մարզաշապիկները: Անցյալ մրցաշրջանում նա 13 գնդակով «Լեսթերի» լավագույն ռմբարկուն էր եւ մեծ ներդրում ունեցավ պրեմիեր-լիգայի ուղեգրի նվաճման գործում:

Էջը պատրաստեց
ԱՇՈՏ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆԸ

ԱԶԳ

Օրվա հետքերով

Սկիզբը էջ 1

Գոգիտիձեն բացառեց վրացական ընդդիմության առաջնորդների այն մեկնաբանությունները, թե իբր Շեւարդնաձեն փորձում է Աբաշիձեին դարձնել խորհրդարանի նախագահ՝ վերջինիս համար Վրաստանի նախագահի պաշտոնում ընտրվելու հնարավորությունը դարձնելով առավել մատչելի: «Աբաշիձեն երբեք չի հավակնում խորհրդարանի նախագահի պաշտոնին, նրա մտահոգությունը Վրաստանի քաղաքական իրավիճակի կայունացումն է», ասաց Գոգիտիձեն:

Ընդդիմադիր Բուրջանաձե-«Միացյալ ժողովրդավարներ»

«Մենք վստահ ենք, որ Հայաստանը եւ Ադրբեջանը իրատեսական են գնահատում Վրաստանի ներքաղաքական իրավիճակը եւ չեն միջամտի Վրաստանի ներքին գործերին: Բացի այդ, Աբաշիձեն չունի այն պաշտոնը, որը նրան հնարավորություն կտար ամենաբարձր մակարդակով ընդունելության արժանանալ Վրաստանին հարեւան եւ բարեկամ Հայաստանում եւ Ադրբեջանում», ասաց Բարամիձեն:

Քաղաքական վերլուծաբան Դիա Նորդիայի կարծիքով, Շեւարդնաձեն, ենթադրաբար, ցանկանում է նրան դարձնել Վրաստանի խորհրդարանի նախագահ:

խանատվություն են կրում: Մենք պատրաստ ենք առաջին տեղը զիջել ընդդիմությանը: Կարծում եմ, որ Ասլան Աբաշիձեն էլ կհամաձայնի: Իշխանությունները պատրաստ են հրաժարվել Աջարիայի, Սամցխե-Ջավախքի եւ Քվեմո Քարթլիի խիստ վիճարկելի մի շարք ընտրատեղամասերի քվեներից», ասել է Ռչեուլիշվիլին:

Ընտրություններում իրական հաղթանակ տարած «Միացյալ ազգային շարժում» կուսակցության առաջնորդ Միխայիլ Սահակաշվիլին երեկ մտահոգությամբ է արտահայտվել Աբաշիձեի Հայաստան այցելության առնչությամբ: Սահակաշվիլին, ելույթ ունենա-

ՎՐԱՍՏԱՆ

Ասլան Աբաշիձեի անակնկալ այցելությունը Երեւան եւ Բաքու

Նախընտրական դաշինքի առաջնորդներից Գեորգի Բարամիձեն «Ազգի» հետ հեռախոսազրույցում զարմանալի համարեց Աջարիայի առաջնորդի անակնկալ այցերը Երեւան եւ Բաքու: Ըստ Բարամիձեի, առավել մտահոգիչ է, երբ Շեւարդնաձեի էմիսար Աբաշիձեին ընդունում են ամենաբարձր մակարդակով:

Բարամիձեն զարմանալի համարեց նաեւ Ռուսաստանի պաշտպանության նախարար Սերգեյ Իվանովի Երեւան այցելության համընկնումն Աջարիայի առաջնորդի Երեւան այցելության հետ: Ըստ նրա, Շեւարդնաձեն փորձում է ամեն կերպ իր ձեռքում պահել իշխանությունը եւ անհրաժեշտության դեպքում օգտագործել հարեւան հանրապետություններին՝ Հայաստանին եւ Ադրբեջանին:

Պետք է բացառել, որ երկօրյա այցով Հայաստանում գտնվող ՌԴ պաշտպանության նախարար Իվանովը Երեւանում օգտագործելով առիթը, բանակցած լինի Ասլան Աբաշիձեի հետ: Նկատենք, որ Վրաստանի տարածքում տեղակայված ռուսական երկու ռազմակայաններից մեկը գտնվում է Աջարիայի տարածքում, մյուսը՝ գերազանցապես հայերով բնակեցված Ախալքալաքում:

Նոյեմբերի 2-ին Վրաստանում կայացած խորհրդարանական ընտրություններում, որոնք, ըստ միջազգային դիտորդների, ուղեկցվեցին աննախադեպ եւ աղաղակող կեղծիքներով, եւ որոնց արդյունքները վերջնականապես դեռ ի մի չեն բերվել, հաղթում են Շեւարդնաձեի աջակցությունը վայելող «Հանուն նոր Վրաստանի» դաշինքը եւ Աբաշիձեի վերահսկողության տակ գտնվող «Վերածնունդ» կուսակցությունը: Միջազգային դիտորդները նշում են, որ ընտրություններն անթույլատրելի չափերով կեղծվել են Աջարիայում եւ Քվեմո Քարթլիում՝ համապատասխանաբար «Վերածննդի» եւ կառավարամետ դաշինքի օգտին:

Երեկ ուշագրավ հայտարարություն է արել կառավարամետ «Հանուն նոր Վրաստանի» դաշինքի առաջնորդներից Վախթանգ Ռչեուլիշվիլին: Նա, ինչպես հաղորդում է Civil.ge էլեկտրոնային թերթը, մամլո ասուլիսում նշել է, որ դաշինքը պատրաստ է խորհրդարանական ընտրություններում հաղթանակից հրաժարվել եւ արձանագրել Սահակաշվիլու կուսակցության հաղթանակը: «Իշխանությունները ստեղծված ներքաղաքական իրավիճակի համար պատաս-

լով արդեն 9-րդ օրը բողոքի ցույցերին մասնակից մի քանի հարյուր մարդկանց առջեւ, կարծիք է հայտնել, որ Աբաշիձեն եւ Շեւարդնաձեն կարող են Վրաստանում քաղաքացիական առճակատում սադրելու նպատակով օգտագործել Հայաստանում ու Աջարիայում տեղակայված ռուսական զորքերը: Նա չի բացառել նաեւ, որ Վրաստանի Սամցխե-Ջավախք երկրամասի հայերը կարող են ներգրավվել այդ սադրանքներում եւ անջատողական շարժումներում:

Ընդդիմության առաջնորդներից խորհրդարանի նախագահ Ջուրաբ Ժվանիան հայտարարել է, որ Շեւարդնաձեն, հնարավոր է, իշխանությունը կփոխանցի Աջարիայի առաջնորդին ռուսական սցենարով, երբ ՌԴ նախագահ Ելցինը իշխանությունը փոխանցեց Պուտինին:

Աբաշիձեն վերջին անգամ Վրաստանի մայրաքաղաքում եղել է 10 տարի առաջ եւ իր բացակայությունը Թբիլիսիից պայմանավորում է Շեւարդնաձեի կողմից իր նկատմամբ ֆիզիկական հաշվեհարդարի վտանգով: Աբաշիձեն ընտրությունների „նախօրեին Շեւարդնաձեին մեղադրել էր ահաբեկչության մեջ:

ԱՅՍՕՐ

Գիտական նստաշրջան՝ նվիրված Վահան Թեքեյանի 125-ամյակին

Այսօր՝ նոյեմբերի 13-ին, ժամը 13:00-ին, Գիտությունների ազգային ակադեմիայի նիստերի դահլիճում (Բաղրամյան 24) տեղի կունենա բանաստեղծ Վահան Թեքեյանի ծննդյան 125-ամյակին նվիրված գիտական նստաշրջան՝ կազմակերպությամբ Հայաստանի Թեքեյան մշակութային միության եւ ԳԱԱ Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի: Զեկուցողներ՝ Սիլվա Կապուտիկյան, Վլադիմիր Կիրակոսյան, Կառլեն Դալլաքյան, Ազատ Եղիազարյան, Վազգեն Գաբրիելյան, Արծրուն Ավագյան, Լիլիթ Սեյրանյան եւ Արամ Սեփեթճյան:

ԿԲ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԿԲ խորհրդի նիստում

■ ԿԲ խորհուրդը նոյեմբերի 11-ի նիստում, որը վարում էր բանկի նախագահ Տ. Սարգսյանը, հաստատեց «ՀՀ տարածքում գործող բանկերի կողմից ՀՀ ԿԲ հեռանկարային զարգացման ծրագրերի ներկայացման» կարգը եւ «ՀՀ տարածքում գործող բանկերի հեռանկարային զարգացման ծրագրի» ձեւը:

Խորհուրդը որոշեց փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարել «ՀՀ տարածքում գործող բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերի հաճախորդների վարկարժանության տեղեկատվական համակարգի՝ վարկային ռեգիստրի ստեղծման եւ վարկային ռեգիստրին ՀՀ տարածքում գործող բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերի մասնակցության» կարգում, «ՀՀ տարածքում գործող բանկերի հաշվապահական հաշվառման հաշվային պլանում», ինչպես նաեւ փոփոխություն կատարել «Աբոնենտների կողմից CBANet միջբանկային համակարգչային ցանցի եւ էլեկտրոնային վճարումների համակարգի օգտագործման անվտանգության ապահովման եւ տեխնիկական վտանգների նվազեցման պարտադիր պահանջները հաստատելու մասին» որոշման մեջ:

ԿԲ կառավարման բարձրագույն մարմինը որոշեց թողարկել հայոց արքա Տիգրան Մեծին նվիրված ոսկյա հուշադրամ:

Խորհուրդը որոշեց գրանցել «Հայգյուղփոխբանկ» կոոպերատիվ բանկի «Սյունիք» մասնաճյուղը՝ ք. Կապան, Ս. Մանուկյան 4 հասցեով, եւ «Գեղարքունիք» մասնաճյուղը՝ ք. Գավառ, Բոշնաղյան 6 հասցեով, արտարժույթի առք ու վաճառքի լիցենզիաներ տրամադրել անհատ ձեռնարկատերեր Ամալյա Աբովյանին, Գագիկ Պետրոսյանին, թույլատրել Նունե Երիցյան փոխանակման կետին այլ վայրերում եւս արտարժույթի առք ու վաճառքով զբաղվել:

Խորհրդի որոշմամբ ուժը կորցրած ճանաչվեցին արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու թիվ 216, 245, 304, 367, 376 եւ 336 լիցենզիաները:

■ *Նոյեմբերի 12-ին, ՀՀ ԿԲ նախագահ Տիգրան Սարգսյանը մեկնեց Ալմաթի, մասնակցելու Ղազախստանի ազգային արժույթի տենգեի ներդրման 10-ամյակի տոնակատարություններին եւ դրան նվիրված միջազգային համաժողովին:*

Այնուհետեւ, նախատեսվում է, որ Տիգրան Սարգսյանի գլխավորած պատվիրակությունը նոյեմբերի 16-ին կմեկնի Ֆրանկֆուրտ, մասնակցելու «Գերմանա-հայկական հիմնադրամ» վարկային ծրագրի դիտորդ խորհրդի 6-րդ ժողովին: Նրա գլխավորած պատվիրակության կազմում են ԿԲ նախագահի առաջին տեղակալ, ԳՀՀ ծրագրի դիտորդ խորհրդի անդամ Ա. Ջավադյանը, ԳՀՀ ծրագրի կառավարման գրասենյակի գործադիր տնօրեն Գ. Լոփոյանը, ԳԴՀ Վերականգնման վարկերի բանկի (KFW) ներկայացուցիչը Հայաստանում Կ.Գեւորգյանը եւ պաշտոնատար այլ անձինք:

Ժողովի ընթացքում նախատեսվում է Գերմանա-հայկական հիմնադրամի վարկային միջոցների ավելացման պայմանագրի ստորագրում ՀՀ ԿԲ եւ ԳԴՀ Վերականգնման վարկերի բանկի (KFW) միջեւ:

ՀՀ ԿԲ մամուլի ծառայություն

ՀՀ Կենտրոնական բանկը 13.11.2003 թ. ժ. 9:00-ից սահմանում է արտարժույթի հետեւյալ հաշվարկային փոխարժեքները ու գնման եւ վաճառքի հետեւյալ գները

ISO-ի կոդը	Միավոր	Արտարժույթ	Հաշվարկային փոխարժեք	Գնում	Վաճառք
USD	1	ԱՄՆ դոլար	565.45	559.80	571.10
EUR	1	եվրո	655.92	652.00	659.90
RUR	1	ռուս. ռուբլի	18.97	17.80	20.10

ՄՐՑՈՒԹԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԻ ՀՐԱՎԵՐ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՓՈՔՐ ԴՐԱՄԱՇՆՈՐՀՆԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների դեսպանատունը տեղեկացնում է 2004 ԱՄՆ հարկային տարվա ժողովրդավարության հանձնաժողովի փոքր դրամաշնորհների ծրագրի առաջին փուլի բացման մասին: Ծրագրի նպատակն է աջակցել ժողովրդավարության զարգացմանը, մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի ապահովմանն ու քաղաքացիական կրթության տարածմանը Հայաստանում:

Հիմնական պայմաններ

Ներկայացվող ծրագրերը պետք է վերաբերեն Հայաստանում քաղաքացիական հասարակության խթանմանը, ժողովրդավարական գործընթացների խորացմանը եւ մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի մեծացմանը: Ծրագրերը պետք է ուղղակիորեն կապված լինեն ժողովրդավարական հաստատությունների զարգացմանը եւ հստակորեն սահմանեն, թե առաջարկվող գործունեության արդյունքում ինչ որոշակի ժողովրդավարական զարգացումներ տեղի կունենան Հայաստանում:

Ծրագրի շնորհառուներ կարող են դառնալ հասարակական կազմակերպություններն ու անկախ լրատվամիջոցները, որոնց գործունեությունն ուղղված է այս նպատակների կենսագործմանը: Դրամաշնորհները չեն կարող օգտագործվել կուսակցական քաղաքական գործունեության նպատակով:

Դրամաշնորհների գերակշիռ մասի գումարը չի գերազանցի 10000 ԱՄՆ դոլարը, եւ միայն չափազանց լավ հիմնավորված ծրագրերի դեպքում կարող է տրամադրվել մինչեւ 24000 ԱՄՆ դոլար: Շնորհառուների կողմից համաֆինանսավորման աղբյուրների որոնման ջանքերը ողջունելի են:

Դրամաշնորհները պետք է օգտագործվեն կոնկրետ ծրագրերի իրականացման համար: Ծրագրային առաջարկներում պետք է ներկայացվեն իրագործվելիք խնդիրները, ակնկալվող արդյունքները եւ շահառուների շրջանակը: Ծրագրերը պետք է համահունչ լինեն կազմակերպության երկարաժամկետ նպատակների հետ: Ծրագրում պետք է նշվի ծրագրային աշխատանքների ժամկետը (ծրագրի սկզբի եւ ավարտի ամսաթվերը), որը չի կարող գերազանցել մեկ օրացուցային տարին:

Անհրաժեշտ է ներկայացնել ծրագրային ծախսերին վերաբերող մանրամասն եւ իրատեսական բյուջե: Բյուջեն հաշվարկվում է ԱՄՆ դոլարով եւ պետք է հստակորեն կապված լինի նկարագրական առաջարկում ներկայացվող ծրագրային աշխատանքներին:

Ներկայացված առաջարկների գնահատման ժամանակ հաշվի է առնվում ծրագրի համապատասխանությունը ժողովրդավարության հանձնաժողովի դրամաշնորհային ծրագրի նպատակներին, նախանշված ծրագրային խնդիրների, գործունեության մարտավարության եւ շնորհառուների խմբի ընտրության նպատակահարմարությունը, ինչպես նաեւ հայտատու կազմակերպության կարողությունը՝ իրականացնելու առաջարկվող ծրագրային նպատակները:

Դեսպանատունը իրավունք ունի իրականացնել դրամաշնորհային միջոցների հաշվին իրականացվող ծրագրերի կամ գործողությունների ուղեկցում (մոնիտորինգ): Դրամաշնորհային միջոցների հաշվին ֆինանսավորվող ծրագրի ավարտին շնորհառուն դեսպանատանը պետք է ներկայացնի հաշվետվություն ծրագրի ընթացքի վերաբերյալ (ծրագրային հաշվետվություն) եւ ֆինանսական հաշվետվություն:

Հայտի ձեւերը կամ ծրագրի պայմանների մասին մանրամասն տեղեկություններ կարող եք ստանալ ԱՄՆ դեսպանատնից՝ ք. Երեւան, Բաղրամյան 18 հասցեով (հյուպատոսական մուտք), կամ կարող եք այցելել ԱՄՆ դեսպանատան ինտերնետային էջը՝ http://www.usa.am/announcements.html: Բոլոր հայտերը պետք է լրացվեն անգլերեն լեզվով եւ ներկայացվեն ԱՄՆ դեսպանատան Հասարակայնության հետ կապերի բաժին ոչ ուշ, քան 2003թ. դեկտեմբերի 10-ը (մինչեւ ժամը 17:30):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ. Մրցույթին մասնակցել ցանկացող կազմակերպությունները հրավիրվում են մասնակցելու ս.թ. նոյեմբերի 18-ին ԱՄՆ դեսպանատանը ժամը 14:00-ին կայանալիք հանդիպմանը, որի ժամանակ կներկայացվեն ծրագրի կողմից առաջադրվող պահանջներն ու պայմանները: Հանդիպմանը մասնակցել ցանկացող բոլոր անձանց խնդրում ենք նախապես՝ մինչեւ նոյեմբերի 17-ի ժամը 12:00-ը, զանգահարել ԱՄՆ դեսպանատուն 524661 (+4434) հեռախոսահամարով եւ տեղյակ պահել իրենց մասնակցության մասին: Մասնակիցների անունները անհրաժեշտ են, որպեսզի դեսպանատան անվտանգության ծառայությունը նրանց թույլատրի մուտք գործել դեսպանատան տարածք: Հանդիպմանը կարող են մասնակցել միայն այն անձինք, ովքեր սահմանված ժամկետում զանգահարել են՝ հաստատելով մասնակցելու իրենց ցանկությունը եւ հայտնել են իրենց անունները: Հանդիպմանը խնդրում ենք ներկայանալ անձը հաստատող փաստաթղթով (լուսանկարով), որպեսզի Ձեզ թույլատրվի մուտք գործել դեսպանատան տարածք:

Գովազդի համար զանգահարել՝ 58-24-83

«Գինդ» տպագրատուն, Երեւան, Բագրատունյաց 70ա Գրանցման թիվ 65. Դասիչ 69150. Տպաքանակը՝ 3000 Ստորագրված է տպագրության՝ 12. 11. 2003 Գինը՝ 100 դրամ